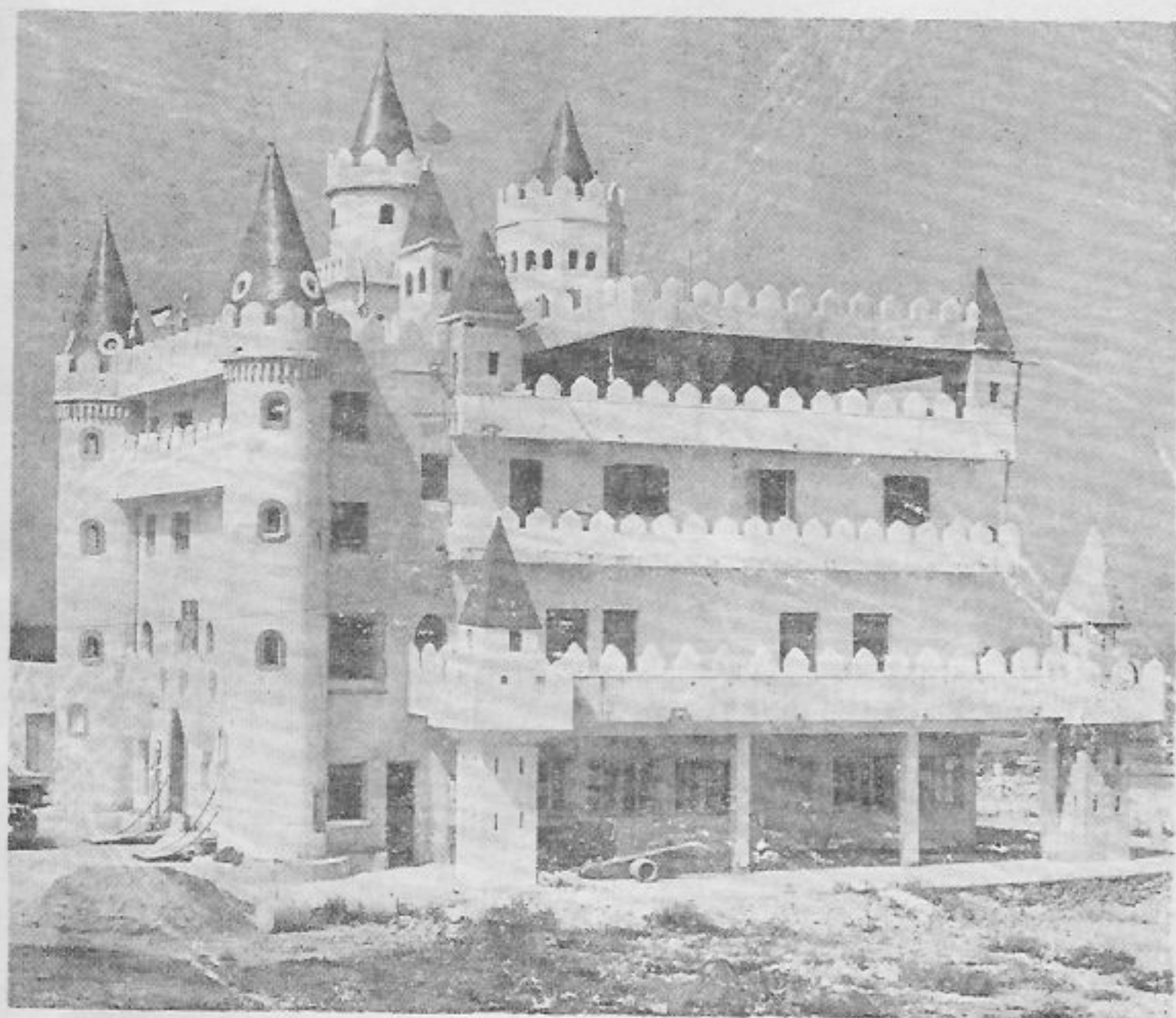

ΜΠΑΜΠΗ Ι. ΦΟΥΡΝΑΡΑΚΗ (HARRY J. FOURNIER)

**ΠΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ ΕΦΤΙΑΞΑ
ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ
ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ
ΣΤΟΝ ΑΓΡΙΛΗ**

Ο συγγραφέας Γεωργός Μπάμπης Φουρναράκης

Ο πατέρας Γιάννης Γεωργίου Φουρνάρη σε αυτοπροσωπία του

Ὁ ἀείμνηστος Πατριάρχης τοῦ Γένους Ἀθηναγόρας κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ἀπονομῆς τοῦ τίτλου τοῦ Μεγάλου Ρεφερενταρίου στὸν συγγραφέα Γιατρό. Σ' αὐτὸ προστέθηκε ἀργότερα καὶ ὁ τίτλος τοῦ Ἱππότη τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ἀπὸ τὸν Παναγιώτατον Πατριάρχην Δημήτριον.

Ἡ οἰκογένεια Γιάννη Φουρνιάρη. Ὁρθοὶ ἀπὸ ἀριστερά :
Ὁ μικρὸς μαθητὴς Μπάμπης, ἡ Εὐτυχία, ὁ πατέρας Γιάννης,
ἡ Νίτσα, ἡ Λούλα. Στὴ μέση ἡ μητέρα Παναγιωτόλα.

Στή Μνήμη Ἐκείνων στοὺς ὁποίους ὀφείλω
ὄ,τι εἶμαι καὶ ὄ,τι ἐφτιαξα...
Στὸν Πατέρα καὶ τὴ Μητέρα μου
Μπάμπης Φουρναράκης

Τὸ Κάστρο καὶ Ἐγώ

ΠΟΛΛΟΙ μὲ ρωτᾶνε πῶς ἔγινε τὸ ΚΑΣΤΡΟ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ; Δηλαδή, τί μ' ἔκανε νὰ τὸ φτιάξω. Πῶς μού προήλθε ἡ ἰδέα νὰ ξοδέψω τόσα χρήματα μὲ τόσο ἐνθουσιασμό γιὰ νὰ γίνουν μὲ τὰ σχέδια μου καὶ τὴν ἐπίβλεψή μου οἱ ἔντεκα τροῦλοιτου του, πού τόσο ἐπιβλητικὰ φαντάζουν σήμερα στὸν ὁμορφο ὀρίζοντα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ὁμορφότερα μέρη τῆς Ἑλλάδας μας. Στὸ ἀκρογιάλι τοῦ Ἀγριλιοῦ ἀνάμεσα στὶς πόλεις τῆς Κυπαρισσίας καὶ τῶν Φιλιατρῶν.

Καὶ δὲν ρωτᾶνε μόνο γιὰ τὸ Κάστρο. Θέλουν νὰ μάθουν τί μ' ἔκανε νὰ φτιάξω καὶ τὸ ἄλογο τοῦ Ποσειδῶνα. Τὰ κολοσσιαῖα ὁμοιώματα τῶν θεῶν Ποσειδῶνα καὶ Ἀθηνᾶς, τοὺς γιγαντιαίους ἑλληνικούς ληκύθους, τὸ Ἡρῶς, τὸ καράδι Ἀργῶ, τὸ φτερωτὸ ἄλογο Πήγασο, τὸν Κένταυρο Χείρωνα, τὸ προβαλλόμενο Μουσεῖο τῆς Λαϊκῆς Τέχνης κ.λ.π.

Καὶ ὅλοι πού θαυμάζουν τὰ χτίσματα αὐτά, ἔρχονται καὶ ξανάρχονται μὲ φίλους καὶ συγγενεῖς τους νὰ τὰ ξαναδοῦνε. Ἐὰν μὲ συναντήσουν κάπου ἐκεῖ, δὲν σταματοῦν νὰ μὲ ξαναρωτᾶνε τὰ ἴδια πράγματα: Πῶς καὶ γιατί μού ἤρθε ἡ ἰδέα νὰ φτιάξω αὐτὰ τὰ δημιουργήματα;

Στὴν ἐρώτηση αὐτὴ ἀπαντῶ συνήθως πῶς ἐπηρεάστηκα ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ τὴ

μυθολογία μας και θέλησα να δώσω μιὰ πρακτική έκφραση. Να γνωρίσουμε τὰ ἀόρατα ἀπὸ τὰ ὀρατὰ καὶ ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἐπιθυμίας μου εἶναι ὅλα αὐτὰ. Σ' αὐτὴ μου τὴν ἀπάντηση πολλές φορές μοῦ λέγουν πὼς πολλοὶ ξέρουν μυθολογία καὶ ἱστορία, ἀλλὰ δὲν φτιάχνουν κάστρα καὶ Προσευδῶνες ἢ Ἀθηνές. Καὶ προσθέτουν πὼς φαίνεται πὼς θὰ εἶχα πολλά, μὰ πάρα πολλά, χρήματα γιὰ νὰ μπορέσω νὰ πραγματοποιήσω ὅ,τι ἔφτιαξα.

Σ' αὐτὸ πάλι ἀπαντῶ πὼς ἐγὼ δὲν εἶχα ποτὲ «πολλά μὰ πάρα πολλά χρήματα» στὴ ζωὴ μου. Ἀπλῶς εἶχα ἀρκετὰ γιὰ ν' ἀρχίσω καὶ νὰ τελειώσω τὸ ἔργο ποῦ φαντάστηκα.

Ἔτσι ἀρχίζουμε πολλές φορές μὲ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ἕνα διάλογο. Σοῦ λένε : Δὲν μπορεῖ ἕνας νὰ χτίζει τέτοια πράγματα χωρὶς πολλά λεφτά. Χωρὶς νᾶχει μέσα του ὄνειροπωλήσεις καὶ φαντασίες, παιδικὰ κατάλοιπα, ιδεώδεις ψυχικούς κόσμους, ἐξωπραγματικές ἐξάρσεις κ.λ.π. γιὰ νὰ φτιάχνει πράγματα ποῦ δὲν δίνουν κέρδος, ποῦ δὲν ἀποδίδουν πρακτικὰ ὀλιγά ὀφέλη. Γι' αὐτὸ τὸ κίνητρο, τὸ ψυχολογικὸ κέντρισμα πρέπει νὰ εἶναι πολὺ μεγάλο γιὰ ν' ἀρχίσει ἕνα τέτοιο ἔργο. Καὶ ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ κίνητρο πολλοὶ θέλουν νὰ τοὺς πῶ ποῖο ἦταν.

Πολλές φορές καὶ ἐγὼ ἔβλεπα τίς λογικὲς αὐτὲς ἐρωτήσεις τῶν ἐπισκεπτῶν μου ὅτι δάδιζα ἐναντίον τῶν συμφερόντων μου. Ὅτι πραγματικὰ ἔχω ξοδέψει πολλά χρήματα καὶ ἔχω κουρασθεῖ πολὺ γιὰ νὰ γίνει ὅ,τι ἔγινε. Ὅσοσο καὶ πάλι θὰ ἔκανα τὸ ἴδιο ἀκόμη καὶ σήμερα, ἐὰν δὲν εἶχα ἀρχίσει καὶ περατώσει ἤδη τὸ Κάστρο καὶ τὰ ἄλλα χτίσματα. Ὅχι μόνον τοῦτο. Ἀλλὰ προτίθεμαι, ἐφ' ὅσον ἔχω τὰ μάτια ἀνοιχτά, νὰ προσθέσω γύρω στὸν περίξ χωρὸ τοῦ Κάστρου πολλά ἀκόμη χτίσματα, σὰν νὰ μὲ σπρώχνει κάποια μεγάλη ἐξωγήγηνη δύναμη, ἀνεξήγητη καὶ μυστηριώδης ἐπιθυμία νὰ δημιουργήσω κάτι τὸ ἀλλοιώτικο καὶ γιὰ μένα ἀξιόλογο χτίσμα. Δὲν θὰ δίσταζα ἀκόμη νὰ πρόσθετα καὶ ἕναν Καραγκιόζη, ἐὰν θὰ ἔβλεπα πὼς αὐτὸ θὰ ἔκφραζε τὴν ἰδέα ποῦ θὰ ἤθελα νὰ δώσω.

Ἔτσι σκέφτηκα πὼς θὰ ἔπρεπε νὰ εἶμαι ἐκκεντρικός. Καὶ πολλές φορές γελάω μὲ τὸν ἑαυτὸ μου ἀπὸ τὰ λάθη μου, τίς γκάφες μου, τίς λαθασμένες κινήσεις μου. Δόξα σοι ὁ Θεὸς ἔχω αὐτὴ τὴ δύναμη νὰ γελάω μὲ τίς ἀδυναμίες μου. Καὶ αὐτὸ εἶναι πραγματικὴ δύναμη νὰ θεωρεῖς τὸν ἑαυτὸ σου μικρὸ καὶ ἀδύναμο, νὰ τὸν βλέπεις τέτοιο γιὰ ν' ἀρχίζεις νὰ θελιτώνεσαι. Μ' ἕνα λόγο οἱ ἐρωτήσεις τοῦ πὼς καὶ γιατί ἔφτιαξα τὸ Κάστρο, μ' ἔκαναν νὰ προβῶ σὲ αὐτοεξέταση καὶ σὰν ψυχολόγος ἄρχισα νὰ ἐξετάζω τὸν ψυχισμό ποῦ κληρονόμησα ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου καὶ τὸ περιβάλλον ποῦ ἔζησα στὸ σπίτι μου τὸ ταπεινὸ, στὸν τόπο μου στὰ Φιλιατρά καὶ ἀργότερα στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀμερική. Καὶ ἐπειδὴ τὰ μεγαλύτερα προβλήματα μας ἔχουν ἀρχὴ στὴν παιδικὴ μας ἡλικία, ἐκεῖ ἀκριβῶς ἄρχισε καὶ ἡ εξέτασή μου.

Μέσα στὴν προσπάθειά μου αὐτὴ ζήτησα νὰ μάθω καὶ τὴ νηπιακὴ μου ἀκόμη ζωὴ ἀπὸ διηγήσεις τῶν γονέων μου. Ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ τους πρὸς τὸ παιδί, πρὸς τὸν ἑαυτὸ τους καὶ πρὸς τὴν κοινωνία καὶ τίς σχέσεις μεταξύ τους, μὲ μένα καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς οἰκογένειας.

Μ' ἕνα λόγο ζήτησα νὰ μάθω τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ἀναπτύχθηκα καὶ ὅ,τιδήποτε γεγονός εἶχε ἐπηρεάσει τὴ ζωὴ μου, τὴν ψυχικὴ καὶ τὴ σωματικὴ ἀνάπτυξη. Ἔτσι καὶ μόνον πίστεψα πὼς θὰ ἔδρισκα τί μ' ἔκανε νὰ φτιάξω τὸ Κάστρο.

Ἀρχίζω λοιπὸν ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου. Ὅχι γιὰ νὰ βροῦμε τίτλους εὐγενείας, ἀλλὰ πρόσωπα καθημερινά, φτωχὰ μορφομένα ἢ ἀμόρφωτα. Γιὰ νὰ βροῦμε τίς ρίζες τοῦ παπποῦ καὶ τῆς γιαγιάς ἀκόμη.

Ὁ πατέρας μου ὁ Γιάννης ὁ Φουρναράκης εἶχε γεννηθεῖ στὰ Φιλιατρά γύρω στὰ 1860. Ὁ πατέρας του Γεώργιος, ὁ παππούς μου, καταγότανε ἀπὸ τὰ Χανιά τῆς Κρήτης. Σὲ μιὰ ἀπὸ τὲς ἐπαναστάσεις κινηγημένος ἀπὸ τοὺς Τούρκους πῆγε πρῶτα στὴ Ζάκυνθο καὶ σὺν σταφιδέμπορος ἦρθε κατόπιν στὰ Φιλιατρά πού παντρεύτηκε τὴν Τσαφοπούλα, ὀνόματι Κυριακούλα. Μαζὶ μὲ τὸν παππού μου στὰ Φιλιατρά εἶχε ἔρθει καὶ ὁ ἀδελφός του Θανάσης. Καὶ οἱ δύο τους ἦσαν σταφιδέμποροι. Ὁ παππούς μου ἔκανε ἀρκετὴ περιουσία καὶ πῆρε καὶ μεγάλη χρηματικὴ προίκα. Ἀκόμη καὶ σήμερα ἔπειτα ἀπὸ τόσα χρόνια ἔχω κληρονομήσει καὶ σπίτια καὶ χωράφια.

Σὲ μιὰ ἐπιχείρηση μεγάλων ἀγορῶν σταφίδας ἔπесαν οἱ τιμές καὶ ὁ ἀδελφός τοῦ παπποῦ μου Θανάσης ἀγόραζε χωρὶς νὰ ξέρει: σὲ ὑψηλές τιμές. Ἔτσι ἔχασε ἀρκετὰ χρήματα καὶ ἀναγκάστηκε ὁ παππούς μου γιὰ νὰ ξεπληρώσει τὸ χρέος νὰ πωλήσει καὶ τὸ μεγάλο του σπίτι, ἀλλὰ καὶ ἓνα μεγάλο μέρος τῶν χωραφιῶν του στὴν περιοχὴ Λαγκούδαρδο. Ἐκεῖ εἶχε χτίσει καὶ τὸν Ἀγιαννάκη καὶ εἶχε θάλει καὶ μιὰ καμπάνα. Τὸν Ἀγιαννάκη τὸν εἶχε χτίσει γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα μου. Ἔχασε λοιπὸν καὶ τὸ χτήμα καὶ τὸ ἐκκλησάκι, ὄχι ὁμῶς καὶ τὴν καμπάνα. Αὐτὴ τὴν ξεκρέμασε ἀπὸ τὸ κωδωνοστάσιο καὶ τὴ μετέφερε στὸν Ἀγγιῶργη τῶν Φιλιατρῶν πού τότε δὲν εἶχε.

Ὁ πατέρας μου —ὅταν ὁ παππούς μου ἔποεπε νὰ πληρώσει τὰ χρέη του— ἦταν κάπου δέκα πέντε χρόνων καὶ τὸ σπίτι τους ἦταν ἀπέναντι στὸν Ἀγιάννη τῶν Φιλιατρῶν (πού τὸ πῆρε κατόπιν ὁ γιατρός καὶ βουλευτὴς Βασίλης Τσάφος). Τότε ἦταν ἀρχοντόσπιτο.

Ἐκεῖ μέσα τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ ὁ παππούς μου μιλοῦσε μὲ τὸ δεκαπεντάχρονο γιό του Γιάννη (τὸν μέλλοντα πατέρα μου) γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ ξεπληρωθεῖ τὸ ἐμπορικὸ του χρέος μὲ τὴν παράδοση τοῦ ἀρχοντικοῦ σπιτιοῦ του καὶ τὰ χωράφια σταφιδάμπελους τοῦ Λαγκούδαρδου.

Τότε ὁ γιός του Γιάννης, ὅπως τρώγανε στὸ τραπέζι, γιὰ νὰ δείξει τὴν ἐξυπνάδα του εἶπε στὸν πατέρα του ὅτι θὰ μπορούσε νὰ μὴ δώσει οὔτε ἓνα στρέμμα ἀπὸ τὴν περιουσία του κάνοντας ἀπλὰ π τ ὠ χ ε υ σ η. Δηλαδή, δήλωση ἀδυναμίας πληρωμῆς.

Δὲν εἶχε τελειώσει τὴ φράση του ὁ πατέρας μου καὶ ὁ παππούς μου ἀπαῆξε τὸ πιάτο τῆς σούπας καὶ τοῦ... πασάλειψε τὸ πρόσωπό του λερώνοντας καὶ τὸ καλό του κουστούμι. Καὶ μὲ τὴ χειρονομία αὐτὴ τοῦ φώναξε: «Ἐγὼ ὁ Φουρναράκης δὲν θὰ γίνω ποτὲ ἄτιμος. Χρήματα μπορεῖ νὰ ξανακάνω, τιμὴ ὁμῶς ἂν τὴν χάσω δὲν θὰ ξανακάνω ποτέ!»

Τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ μοῦ τὸ εἶχε πολλὲς φορὲς διηγηθεῖ ὁ ἴδιος ὁ πατέρας μου καὶ ἦταν ὑπερήφανος γι' αὐτό. Ὁ πατέρας μου ἐπίσης μοῦ διηγήθηκε πῶς μετὰ τὴν ἐποχὴ πού ἔφυγε μὲ τὸν παππού μου καὶ τὴ γιαγιά μου ἀπὸ τὸ ἀρχοντόσπιτό τους, μετακόμισαν στὸ ἄλλο ἰσόγειο σπίτι τους δυτικὰ τοῦ Ἀγιαντιοῦ πού εἶχε καὶ περιβόλι. Ἐκεῖ ὁ παππούς μου φύτεψε μελιτζάνες καὶ μπάμιες μαζὶ μὲ ἄλλα λαχανικά καὶ τὸ ἐπόμενο καλοκαίρι ἔφτιαξε μερικὰ μάτσα (δοιαθιές) καὶ τὰ ἔδωσε στὸν πατέρα μου νὰ τὰ πᾶει στὴν ἀγορὰ καὶ νὰ τὰ πουλήσει. Κι' αὐτὸ γιὰ νὰ διδάξει τὸ γιό του ὅτι ἡ ἐργασία δὲν εἶναι ντροπὴ.

Σκεφθεῖτε τώρα πόσο ταπεινωμένος αἰσθανότανε ὁ νεαρός γιός του, τὸ νοικοκυρόπουλο ἐκεῖνο, νὰ πουλάει δεμάτια μπάμιες καὶ μελιτζάνες. Ἐν τούτοις ἔβαλε τὰ μούτρα κάτω, γιατί δὲν μπορούσε νὰ ἀντιμιλήσει στὸν πατέρα του, πού ἀκόμη τότε φοροῦσε φουστανέλλες, καὶ πῆγε στὴν ἀγορὰ. Δὲν μπόρεσε νὰ πουλήσει τίποτε. Αὐτὸ ὁμῶς τὸν δίδαξε πόσο δύσκολα βγαίνουν τὰ χρήματα.

Στό σπίτι αυτό με τό περιδόλι γεννήθηκα αργότερα ἐγώ και ὅταν ἔγινε γιατρός ἔκανα ἐκεῖ τό πρῶτο μου χειρουργεῖο. Τώρα εἶναι σχεδόν γκρεμισμένο. Τήν ἐποχή ὅμως τοῦ πατέρα ὅλος αὐτός ὁ «κῆπος» ἦταν ἕνα μεγάλο ἀνθοκήπιο με τό ὄνομα «Κῆπος Ἄλτ»! Μέσα ἐκεῖ εἶχε φυτέψει ὁ πατέρας μου κάθε εἶδος ὀπωροφόρου δένδρου. Λεμονιές, πορτοκαλιές, μανταρινιές, μηλιές, χουρμαδιές, ἀμυγδαλιές, κυδωνιές, συκιές, νεραντζιές.

Θυμάμαι καλά τήν πλούσια δλάστηση αὐτῶν τῶν 4 στρεμμιάτων κήπου. Μπορουναλιές, λωτούς, δαιμασκηγιές, κληματαριές και κάθε εἶδος διακοσμητικῶν δένδρων, ὅπως δάφνες κόκκινες και ἄσπρες, σμερτιές, καλαμιές, φίκους. Ἄφησε τήν καλλιέργεια πατάτας, τομάτας, φασολιῶν, ἀγγουριῶν, κολοκυθιῶν και ὄλων σχεδόν τῶν φαγιώσιμων κηπευτικῶν. Αὐτός ὁ κῆπος ἦταν γιά τή φαιμελιά τοῦ πατέρα μου τό Κέρας τῆς Ἀφθονίας.

Ὁ παππούς μου ἔζησε μόνο ἕνα χρόνο στό ἰσόγειο αὐτό σπίτι με τό μεγάλο περιδόλι και θά ἦταν ἀρκετά ἡλικιωμένος. Δέν γνωρίζω ὅμως πόσο ἀκριβῶς. Στό περιδόλι αὐτό πού ἔχω ἀκόμη στήν κατοχή μου (τό μισό) ἔχω φτιάξει μιὰ μικρή στέγη πού στεγάζονται οἱ Πρόσκοποι και οἱ Προσκοπίνες. Κάθε φορά πού περνῶ ἀπό ἐκεῖ συγκινοῦμαι θυμούμενος τήν παιδική και νεανική μου ἡλικία. Πόσο ἀλλάζουν οἱ καιροί!

Ὁ πατέρας μου ἔδγαλε τό Δημοτικό και τό Σχολαρχεῖο στά Φιλιατρά. Μόλις πέθανε ὁ πατέρας του κάποιος θεῖος του τόν ἔστειλε στήν Ἀθήνα νά σπουδάσει στό Πολυτεχνεῖο, νά γίνει μηχανικός. Ὡστόσο ὁ πατέρας μου γράφτηκε στή Σχολή Καλῶν Τεχνῶν και ἔγινε ζωγράφος, διότι αὐτή ἦταν ἡ κλίση του. Ἔτσι ἔγινε και καλλιτέχνης ζωγράφος. Ἐπειδή ὅμως δέν μπορούσε νά προκόψει σάν ζωγράφος μόνο, ἔμαθε τήν φωτογραφική και σάν ζωγράφος-φωτογράφος (στήν ἐποχή ἐκείνη πού δέν ὑπῆρχαν ἐρασιτέχνες τῆς φωτογραφικῆς) ἔζησε τήν οἰκογένεια του. Ἐκτός ἀπό τή δική του περιουσία πού πῆρε ἀπό τόν πατέρα του και τή μητέρα του πῆρε και ἀρκετή προίκα γιά κείνο τόν καιρό και ἔτσι κατόρθωσε ἔστω και φτωχά νά μᾶς ἀναθρέψει ἐμένα και τὰ τέσσερα κορίτσια του.

Τή φωτογραφική ὁ πατέρας μου τήν εἶχε γιά βιοποριστικό ἐπάγγελμα. Στήν ψυχή του ἦταν ὁ μεγάλος και ἀτραγούδητος καλλιτέχνης. Ζωγράφιζε τὰ ἡλιοθασιλέματα και τή θάλασσα και ἔμαθε και μένα νά προσέχω και ν' ἀγαπῶ τὰ μεγάλα θεάματα τῆς φύσης. Μιὰ τρικυμία, μιὰ ἀνατολή, ἕνα ἡλιοθασίλεμα, ἕνα κοπάδι πρόβατα με τόν τσοπάνη τους, μιὰ ἐκκληρούλα στό δουνό, μιὰ γριούλα πού μαζεῦει ξύλα στό δάσος.

Με τή φωτογραφική του μηχανή ὁ πατέρας μου ἔκανε στό σπίτι μας φωτογραφικό στούντιο. Ἐκεῖ ἐρχόντουσαν οἱ πελάτες του, ἐκεῖ ἐμφάνιζε, ρετουσαίριζε, τύπωνε τίς φωτογραφίες και ἐκεῖ τίς κορνιζάριζε. Στή σάλα τοῦ σπιτιοῦ μας εἶχε μιὰ ἀτέλειωτη σειρά φωτογραφίες στόν τοῖχο, γιά νά δείχνει τί εἶδους φωτογραφίες ζητοῦσαν οἱ πελάτες του. Δηλαδή, τό σπίτι μας, αὐτό πού αργότερα ἐγώ τό ἔκανα Κλινική Χειρουργική, ἦταν τό Γκαλερί Φωτογραφία.

Οὔτε στά Φιλιατρά οὔτε στήν Κυπαρισσία, ἀλλά οὔτε και στοῦς Γαργαλιάνους ἦταν ἄλλος ζωγράφος. Μόνο ὁ Φουρναράκης ἦταν, ἰδίως στά πρῶτα εἴκοσι χρόνια τῆς δουλειᾶς του. Και κέρδιζε ἀρκετά γιά νά ζήσει πρὸς κατάπληξη τοῦ πεθεροῦ του πού ἀπορούσε, πῶς μπορούσε ὁ πατέρας μου με τοῦς «Μπαμπαραέζους» πού ἔφτιαχνε νά κερδίζει χρήματα!

Και δέν ἦταν μόνο ζωγράφος και φωτογράφος ὁ πατέρας μου· ὑπῆρξε ταυτόχρονα και ἡθοποιός πρὶν παντρευτεῖ. Εἶχε παίξει στήν Καλαμάτα με σύλλογο, πού ἦταν

ἐκεῖ φωτογράφος, ἔργα ἔπῳς τοὺς «Ἀθλίους» τοῦ Οὐγκώ, τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ Δουμᾶ κ.ἄ. Ἐγγράφη μάλιστα τότε καὶ ἓνα μυθιστόρημα «Ἐρως πρὸ γνωριμίας». Αὐτὸ τὸ ἔργο τὸ ἔχω διασκευάσει ἐγὼ στὰ Ἀγγλικά καὶ ἴσως τὸ δημοσιεύσω μιὰ μέρα.

Ἦξερα καὶ πολλές πρακτικὲς δουλειές. Νὰ κόβει τζάμια μὲ διαμάντι. (Τὰ τζάμια τῶν παραθύρων τοῦ Γυμνασίου Φιλιατρῶν ὁ πατέρας μου σὰν προσφορά τὰ τοποθέτησε). Ἦξερα νὰ δένει βιβλία —κι' αὐτὸς μ' ἔμαθε νὰ τὰ δένω καὶ ἐγώ. Ἐχω ἀκόμη καὶ σήμερα δεμένα μερικά. Ἦξερα νὰ φτιάχνει κλεφτοφάναρα, ἐπιγραφές, ταμπέλες καταστημάτων. Ἐφτιαχνε, κορνίζες, ἔπαιζε βιολί, μαντολίνο, κιθάρα, πού ἔμαθα καὶ ἐγώ. Ὁ πατέρας μου ὅμως δὲν ἦταν ποτὲ καλὸς τραγουδιστής, γιατί ἀνεξήγητα δὲν εἶχε καλλιτεχνικὴ φωνή. Ἐγὼ ἤμιουνα πολὺ καλύτερός του κι' αὐτὸ τὸν εὐχαριστοῦσε. Ὁ γιὸς μου Γιάννης πῆρε φαίνεται ἀπὸ αὐτόν. Δὲν μπορεῖ νὰ τραγουδήσει μὲ ρυθμὸ καὶ γελάει κάθε φορά πού προσπαθεῖ νὰ τραγουδήσει. Εἶναι καθηγητὴς τῆς Ὀφθαλμολογίας στὸ Σικάγο καὶ σὲ ὅλα του ἔχει ρυθμὸ, στὸ τραγούδι ὅμως τὰ κάνει θάλασσα! Δὲν εἶναι αὐτὸ κληρονομικότητα; Γι' αὐτὸ ἀναλύω ψυχολογικὰ τὸν πατέρα μου. Γιὰ νὰ μάθω τὸν ἑαυτὸ μου.

Ὁ πατέρας μου γύρω ἀπὸ τὸ κακὸνχο τραγούδιμα του διηγιοτάνε ἓνα ἀστεῖο, πού κι' αὐτὸς ὅταν τὸ ἔλεγε γέλαγε περισσότερο καὶ ἀπ' αὐτοὺς πού τὸ ἀκούγανε...

Μιὰ φορά, ἔλεγε, πού ἦταν ἀρραβωνιασμένος, προσπάθησε νὰ τραγουδήσει στὸ σπίτι τῆς μητέρας μου μόνος του. Ἡ φωνή του ὅμως ἦταν ἀπαίσια. Ὁ πεθερός του γιὰ νὰ τὸν πειράξει φωνάζει τὸν Εὐγένη, ἓνα ἀπ' τὰ παιδιὰ του :

— Εὐγένη, Εὐγένη. Πήγαινε στὸ κατώγι καὶ δέσε καλὰ τὴ φοράδα μας γιὰ νὰ μὴν κόψει! Τραγουδάει ὁ γαμπρός...

Τὸ ἀστεῖο αὐτὸ τὸ ἔλεγε καὶ τὸ ξανάλεγε ὁ πατέρας μου. Κι' αὐτὸ δείχνει πὼς ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει κουράγιο νὰ γελάει μὲ τίς ἀδυναμίες του καὶ τίς γκάφες του ἔχει μεγάλη ψυχὴ. Καὶ ἤμιουνα περήφανος γι' αὐτό.

Αὐτὸς ὁ πεθερὸς τοῦ πατέρα μου, ὁ παππούς μου ἀπὸ τὴ μητέρα μου, δὲν εἶχε σχολικὴ μόρφωση, ἀλλὰ ἦταν ἔξυπνος καὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἐργατικὸς πολὺ. Αὐτὸς ἦταν ὁ κάτοχος τῶν χωραφιῶν στὸν Ἀγρίλη, ὅπου ἔφτιαξα σήμερα τὸ Κάστρο. Καὶ αὐτὸς εἶχε τέσσερους λεβέντες γιούς, τὸν Ντίνο, τὸν Γιῶργη, τὸν Εὐγένη καὶ τὸν Χαράλαμπο. Καὶ εἶχε καὶ τὴν καλή του κόρη τὴν Παναγιωτοπούλα, πού τὴν παντρεύτηκε ἀργότερα ὁ πατέρας μου.

Δηλαδή, ἡ μάνα μου ἀναστήθηκε μέσα σὲ πέντε ἄνδρες πού τὴ λατρεύανε ὅλοι τους σὰν μοναχοκόρη. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ μόνο μὲ προξενιά παντρευόντουσαν συνήθως τὰ κορίτσια. Καὶ ὁ πατέρας τῆς (ὁ παππούς μου) ὅταν γινόντουσαν τὰ προξενιά στὸν πατέρα μου γιὰ τὴν κόρη του τὴν Παναγιωτοπούλα, θέλοντας νὰ πλησιάσει τὸν μέλλοντα γαμπρό του καὶ νὰ τὸν ἐξετάσει κάπως καλύτερα, τὸν συνάντησε στὸ δρόμο καὶ τοῦ ζήτησε φωτιά ν' ἀνάψει τὸ τσιγάρο του.

Ὅπως λοιπὸν ὁ νεαρὸς ὑποψήφιος γαμπρὸς τοῦ ἔδινε τὸ τσιγάρο, ὁ μέλλον πεθερὸς τὸν κοίταζε προσεκτικὰ, τόσο πολὺ πού τοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἡ ἐξέταση ἐκείνη.

Ὅταν ἀργότερα δώσανε τὰ χέρια καὶ πέτυχε τὸ προξενιό, ὁ πατέρας μου ρώτησε τὸν πεθερό του γιατί τὸν κοίταξε μὲ τόση μεγάλη προσοχή, ὅταν ζήτησε τὴν φωτιά του στὸ δρόμο. Καὶ ὁ τετραπέρατος πεθερὸς εἶπε στὸν πατέρα μου γελώντας :

— Βρὲ Γιάννη παιδί μου, κάποιος πού θέλει ν' ἀγοράσει ἓνα μάτσο ράπανα, τὸ παίρνει στὰ χέρια του, τὸ κοιτάει ἀπὸ ὄψω, τὸ κοιτάει ἀπὸ ἄνω, τὸ συγκρίνει μὲ ἄλλα ματσάκια ἴσως νὰ ἀποφασίσει. Καὶ ἐγὼ πού ἔπαιρνα ἓνα γαμπρὸ γιὰ τὸ ἀγαπημένο μου κορίτσι, πού θὰ ζοῦσε μαζί του ὅλη τῆς τῆς ζωῆς, νὰ μὴν ἔδινε προσοχὴ ὅση δι-

νουμε στὰ ράπανα;

Ὁ ἴδιος αὐτὸς παππούς μου ὅταν ἦταν ἀρραβωνιασμένος τῆ γιαγιά μου, τῆς ἔκανε πολλές ἐπισκέψεις. Ὅπως ἔλεγε ἡ γιαγιά μου ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ὁ γαμπρὸς οὔτε ν' ἀκουμπήσει μπορούσε στὴ μνηστή του, γιατί τὴ φυλάγανε σὰν κέρβεροι οἱ ξαδέλφησες, οἱ θειάδες καὶ ἡ μάνα της. Πάντως ὁμως ἀν τὴν εἰρῆσκα μοναχὴ — ἔστω καὶ μιὰ στιγμὴ — ὁ γαμπρὸς σὰν νέος ποὺ ἦταν ὀρμαγε πάνω της γιὰ φιλία καὶ χάδια. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο, μᾶς ἔλεγε ἡ γιαγιά μου, κάρφωγε στὸ μπουστο της πολλές καρφίτσες, γιὰ νὰ μὴν τολμᾶει ὁ μνηστήρας ν' ἀκουμπήσει πάνω της καὶ ἔτσι ν' ἀποφύγει τίς θωπείες.

Κι' ἀκόμη ἄλλη μιὰ πονηριὰ τῆς γιαγιάς μου. Ὅταν ἦταν ἀρραβωνιασμένη, τῆς ζήτησε ὁ παππούς μου, ἀφοῦ δὲν μπορούσε νὰ τὴ δλέπει μοναχὴ της, νὰ κατέβαινε τὴ νύχτα στὸν κῆπο. Κι' αὐτὴ τοῦ ἀπάντησε πῶς αὐτὸ θὰ ἦταν εὐκολο, ἀλλὰ κοιμότανε ...βαριὰ καὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ τὸν ἀκούσει.

Πᾶρε μιὰ κλωστή, τῆς εἶπε ὁ παππούς μου, δέστηγε στὸ πόδι καὶ πέταξε τὸ ἄλλο της ἄκρο κάτω ἀπ' τὸ παράθυρο. Τὸ θράδυ ποὺ θὰ ἔρθω, θὰ τραδήξω τὸ νῆμα καὶ θὰ σὲ ξυπνήσω γιὰ νὰ εἰδωθοῦμε.

Ἡ πονηρὴ γιαγιά μου φοβοῦμενη μιὰ τέτοια νυχτερινὴ συνάντηση (ποὺ τότε ἦταν παρανομία) καὶ μὴ θέλοντας ν' ἀρνηθεῖ μιὰ τέτοια χάρι καθαρά καὶ ξάστερα ὑποσχέθηκε νὰ κάνει ὅ,τι της ζητήθηκε. Τὸ θράδυ ὁμως ποὺ ὁ μνηστήρας τραβοῦσε τὴν κλωστή, δὲν φαινότανε νὰ ξυπνάει κανένα. Τὶ εἶχε συμβεῖ; Ἡ γιαγιά εἶχε δέσει τὸ ἄλλο ἄκρο ὄχι στὸ πόδι της, ἀλλὰ στὸ πόδι τοῦ κρεβατιοῦ!

Τὴ μάνα μου τὴν ἀρραβωνιάστηκε ὁ πατέρας μου στὰ Φιλιατρά, ἀλλὰ ἦταν τότε φωτογράφος - ζωγράφος - ἠθοποιὸς στὴν Καλαμάτα. Μετὰ τοὺς ἀρραβῶνες γύρισε στὴν Καλαμάτα μὲ τὴν ὑπόσχεση νὰ ξανάρθει στὰ Φιλιατρά γιὰ τοὺς γάμους. Ἰότε τὸ ταξίδι ἀπὸ τὰ Φιλιατρά στὴν Καλαμάτα γινότανε διὰ θ α λ ἄ σ σ η ς. Ἐπαιρνε κανεὶς τὸ πλοῖο ἀπὸ τὸ ἐπίγειο τῆς Ἁγίας Κυριακῆς καὶ μέσω Πύλου - Μεθώνης - Κορώνης ἔφθανε στὴν Καλαμάτα. Ἔτσι, ὅταν ἡ θάλασσα ἦταν ἄγρια, τὰ πλοῖα καθυστεροῦσαν στὰ δρομολόγια τοὺς ὀλόκληρες ὁδομάδες καμιά φορά.

Ὁ μνηστήρας λοιπὸν ποὺ εἶχε ὑποσχεθεῖ νὰ γυρίσει γρήγορα νὰ παντρευτεῖ τὴν κόρη τοῦ παπποῦ μου, εἶδε πῶς στὴν Καλαμάτα τοῦ πῆρε περισσότερο καιρὸ ἀπ' ὅ,τι ὑπολόγιζε νὰ ξεπουλήσει τὸ Φωτογραφικὸ του ἐργαστήριο. Κι' αὐτὴ τὴν ἀργοπορία τὴν ἐξήγησε μὲ γράμμα του στὸν πεθερό του. Ὅταν λοιπὸν τὸν ρωτοῦσαν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι του τὸν πεθερό, γιατί δὲν εἶχε γυρίσει ἀκόμη ὁ γαμπρὸς, αὐτὸς ἀπαντοῦσε πῶς ὁ γαμπρὸς εἶχε πολλές δουλειές καὶ θ' ἀργοῦσε περισσότερο. Ἀλλὰ πολλές ὁδομάδες περνοῦσαν καὶ ὁ γαμπρὸς δὲν φαινότανε.

Τότε ὁ παππούς μου, ποὺ δὲν εἶχε πιά πῶς νὰ δικαιολογήσει τὴν ἀργοπορία τοῦ γαμπροῦ, ἄρχισε ν' ἀνησυχεῖ. Δὲν ἤξερε τί ν' ἀπαντήσει γιὰ τὴ φαινομενικὰ ἀδικαιολόγητη ἀργοπορία τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ γαμπροῦ. Καὶ τότε ἄρχισε νὰ λέει στοὺς ἐρωτῶντες ὅτι λόγω θαλασσοταραχῆς ἀργοποροῦσε ὁ γαμπρὸς. Ἡ θάλασσα ὁμως ἠρέμησε σὲ λίγες μέρες. Ὅστος ὁ παππούς μου ξεφούρνιζε πάλι τὴν ἴδια δικαιολογία. Δηλαδή, ὅτι ἡ θαλασσοταραχὴ ἦταν ἡ ἀφορμὴ ποὺ τὸ καράδι δὲν ταξίδευε. Ἀλλὰ ἡ θάλασσα στὰ Φιλιατρά ἦταν τώρα ἠρεμῆ. Καὶ τότε ἔλεγε πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ἠρεμῆ στὰ Φιλιατρά, ἀλλὰ στὴν Καλαμάτα ἦταν ἀκόμη ἄγρια καὶ φουρτουνιασμένη. Ἐν τούτοις ἄλλοι ταξιδιώτες ἀπὸ τὴν Καλαμάτα βεβαίωσαν πῶς ἡ θάλασσα παντοῦ ἦταν ἠρεμῆ καὶ τὰ καράδια πάντα καλοτάξιδα.

Ἔτσι, ἀφοῦ ὁ μπάρμπα Νικόλας εἶδε καὶ κατάλαθε πῶς δὲν χωροῦσε πιά ἡ δικαι-

ολογία της άγριας θάλασσας για να σκεπάσει την άργοπορία του γαμπρού και αφού ήρθε στον Άγρίλη και είδε μια θάλασσα «λάδι», γυρίζει στη γυναίκα του στα Φιλιατρά και της λέει :

— Ζωίτσα (το όνομα της γιαγιάς μου), βάλε φωμί στο σακκούλι και πάρε ό,τι άλλο χρειαζόμαστε κι' έλα να μείνουμε από τώρα στον Άγρίλη. Γιατί δεν έχω πια μούτρα ν' αντικρύσω τους Φιλιατρινούς! Η θάλασσα είναι «λάδι»...

Ήρθε όμως καιρός που γύρισε ο γαμπρός στη μνηστή του, στον πεθερό, στην πεθερά και στα τέσσερα αδέρφια της που όλοι τους τον αγαπούσαν πολύ. Και του 'δωσαν για δώρο - προίκα χρήματα αλλά και γη' από την περιουσία τους όμως που ήταν στον Άγρίλη δεν του 'δωσαν ούτε ένα στρέμμα. Αυτά τα χτήματα προσορίζοντουσαν για τα τέσσερα αγόρια τους, γιατί ήταν φυτεμένα σταφίδες και χρειαζόντουσαν χέρια γερά να τα καλλιεργήσουν, ενώ ο γαμπρός ήταν «μή μου άπτου».

Γι' αυτό ακριβώς όταν έφτιαξα το Κάστρο πολλές δεκαετίες αργότερα στον Άγρίλη, χρειάστηκε ν' αγοράσω τον τόπο που χρησιμοποίησα. Πάντως ο πατέρας μου ήξερε πώς και προίκα να μὴν του δίνανε στον Άγρίλη, εκεί θα πέρναγε τα καλοκαίρια του αφού ήταν τόσο αγαπητός.

Για να γελάει όμως έλεγε στους φίλους του πώς ο πεθερός του και τα κουνιάδια του αγαπούσαν τόσο πολύ τον Άγρίλη, που αν τολμούσε να επέμενε έστω και για ένα στρέμμα, ίσως να χάλαγε το προξενιό! Πρόσθετε μάλιστα πονηρά πώς ο πεθερός του για να κάνει τον γαμπρό να μὴ ζητήσει προίκα από τον Άγρίλη, του είπε, δήθεν έμπιστευτικά, πώς αν τα κουνιάδια του του πρόσφεραν χτήμα στον Άγρίλη, να μὴν το δεχότανε με κανένα τρόπο. Γιατί αυτά τα χτήματα (με τις σταφίδες) τα έκαιγε η θάλασσα!

Όστόσο όχι μόνο ο πατέρας μου ήταν δεχτός να μένει τα καλοκαίρια στον Άγρίλη, αλλά και όλη του η φαμελιά που απόχτησε κατόπιν.

Το πρώτο παιδί που έκανε η μητέρα μου ένα χρόνο μετά το γάμο της στο σπίτι του πατέρα μου ήταν ένα όμορφο αγοράκι, όπως μου έλεγε η μητέρα μου. Δυστυχώς όμως η έλνοσσία που μάστιζε τότε την Ελλάδα όλόκληρη το σκότωσε πριν φθάσει το χρόνο.

Από τότε που πέθανε το πρώτο αυτό αγοράκι, που τόχανε βαφτίσει Γιώργο (το όνομα του παππού μου), η μητέρα γεννούσε όλο κορίτσια. Σήμερα γνωρίζουμε πώς είτε κορίτσια κάνει μια γυναίκα είτε αγόρια αυτό το καθορίζει πάντοτε ο άντρας και ότι σ' αυτό δεν φταίει η γυναίκα. Εκείνη όμως την εποχή έθεωρείτο πώς μόνο η γυναίκα έφταιγε, εάν δεν γεννούσε αγόρια. Και τότε όλοι — από τον άντρα και τους συγγενείς — του κατηγορούσαν την «νύφη»!

Ο πατέρας μου όμως, όπως έλεγε η μητέρα μου, ποτέ μὰ ποτέ δεν είχε εκφράσει τέτοιο παράπονο. Άπεναντίας κάθε κοριτσάκι που έρχότανε στον κόσμο, το κοίταζε σαν άγγελούδι που του το χάριζε ο Θεός μέσω της μάνας μου. Το έδλεπε σαν θείο πλάσμα και αυτός μάλιστα διάλεγε και τ' όνομά του. Η ΕΥΤΥΧΙΑ ήταν η πρώτη. Έπειτα ήρθε η ΝΙΤΣΑ. Την όνόμασε Νίτσα ο πατέρας μου, γιατί ο νονός της — με τον όποιον μάλωσε ο πατέρας μου — της είχε δώσει τ' όνομα Παγώνα, που δεν μπορούσε μετά να το αλλάξει, αφού ήταν πια βαφτισμένη με τ' όνομα αυτό. Την όνόμασε πρώτα Παγωνίτσα και στο τέλος Νίτσα. Το όνομα Παγώνα τον είχε τόσο πολύ στενοχωρήσει, που είχε χάσει τον ύπνο του. Έλεγε, «πώς να φωνάζω με τόσο κακόηχο όνομα το κοριτσάκι μου;». Τότε βρέθηκε μια ήθοποιός που περνούσε από τα Φιλιατρά, γνωστή του πατέρα μου, και του είπε :

— Κύρ Γιάννη, μὴ στενοχωριέσαι. Βγάλε ΝΙΤΣΑ!

Ἔτσι κι' ἔγινε... Πολλὲς φορές ἀργότερα, ὅταν ἤθελα ἐγὼ νὰ στενοχωρήσω τὴν Νίτσα, γνωρίζοντας τὸ θόρυβο ποὺ εἶχε γίνει γύρω ἀπὸ τὸ ὄνομά της, τὴν φώναζα Παγώνα! Παγώνα! Καὶ ἡ Νίτσα, γιὰ νὰ πάψω νὰ τὴ φωνάζω ἔτσι, μοῦ ἔδινε... γλυκὸ καὶ πολλὰς φορές καμμιὰ δεκάρα! Εἶχα δηλαδὴ γίνει... ἐκδαστής. «Ἡ δεκάρα ἢ σὲ φωνάζω Παγώνα», τῆς ἔλεγα.

Μετὰ τὴν Νίτσα γεννήθηκαν τὰ δίδυμα κορίτσια, ποὺ δὲν ζήσανε περισσότερο ἀπὸ δυὸ ὥρες καὶ δὲν πήρανε οὔτε καὶ ὄνομα. Ἐπειτα ἀπὸ κάθε γέννα τῆς μάνας μου μὲ κορίτσι, θὰ ἔπρεπε νὰ λυπόntonταν πολὺ, ἀφοῦ εὐχόντονταν καὶ οἱ δυὸ γονεῖς μου γιὰ ἓνα ἀγοράκι. Ὡστόσο εὐχαριστοῦσαν τὸν Θεό, ποὺ ἡ μάνα εἶχε εὐκολοὺς τοκετοὺς καὶ παρέμενε γερὴ.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ δίδυμα γεννήθηκε ἡ ΛΟΥΛΑ. Τὸ κορίτσι ποὺ ἔφερε τὸ ὄνομα τῆς μητέρας τοῦ πατέρα μου Κυριακούλα, ποὺ χαϊδευτικὰ ἔγινε Λούλα. Κανονικὰ ἔπρεπε νὰ γίνει Κούλα, ἀλλὰ ὁ πατέρας μου ἀθεράπευτα ρομαντικὸς τὸ ἔφτιαξε Λούλα. Αὐτὴ ἀργότερα ἔδγαλε σχεδὸν τὸ Γυμνάσιο καὶ μὲ βοήθησε νὰ διαβάζω καὶ νὰ περνῶ τίς ἐξετάσεις μου στὸ Σχολαρχεῖο μὲ ἐπιτυχία. Αὐτὴ τὴ χάσαμε πρὶν νὰ τελειώσει τὸ Γυμνάσιο ἀπὸ φυματίωση τοῦ δεξιοῦ γόνατος καὶ τοῦ πνεύμονα. Ἡ φυματίωση ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἦταν ἡ πανούκλα τοῦ αἰώνα μας. Καὶ ὅταν ἔγινε κατόπιν γιατρός στὰ Φιλιατρά, δὲν δρῆκα σπίτι ποὺ νὰ μὴν εἶχε κάποιο ἄτομο φυματικὸ ἢ νὰ μὴν εἶχε ἐπουλωμένη φυματίωση!

Μετὰ ἀπὸ τὴν Λούλα οἱ γονεῖς μου ἄρχισαν νὰ θέλουν πιὸ ζωνηρότερα ἀπὸ πρῶτα καὶ ἓνα ἀγόρι καὶ γι' αὐτὸ τώρα προσευχόντονταν καθημερινά. Ἡ μάνα μου στὴ γιορτὴ τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους στὶς 10 Φεβρουαρίου πῆγε στὴν ἐκκλησίαι, γονάτισε στὸν Ἅγιο μπροστὰ καὶ τοῦ ζήτησε μὲ δάκρυα στὰ μάτια νὰ κάνει ἓνα ἀγοράκι καὶ πῶς θὰ τὸ βάφτιζε Χαράλαμπο καὶ θὰ τοῦ «τρύχινε στὰ πόδια του». Ὁ πατέρας μου πήγαινε τότε συχνότερα στὴν ἐκκλησίαι καὶ ζητοῦσε κι' αὐτὸς ἀπὸ τὸν Ἁγιάννη τῆς ἐνορίας του ἓνα ἀγόρι.

Μὰς ἔλεγε ὁ πατέρας, πῶς τότε κάποια κυρία τοῦ σύστησε γιὰ νὰ κάνει ἀγόρι, νὰ πάει (ὁ πατέρας μου) στὴν ἐκκλησίαι, νὰ πάρει ἓνα ὕψωμα (ψωμί λειτουργημένο) καὶ τὴν ὥρα ποὺ ὁ ψάλτης ἔλεγε τὸν Ἀπόστολο, νὰ τὸ κατάπινε μαζί μ' ἓνα... χάπι, ποὺ τοῦ εἶχε δώσει ἡ συμπαθητικὴ ἐκείνη γυναίκα, ποὺ ἰσχυρίζονταν πῶς ἡ συνταγὴ τῆς αὐτῆς ἦταν 100% ἐπιτυχής!

Κι' αὐτὸ ἔκανε πρόθυμα ὁ πατέρας μου. Ἀλλὰ τὴν ὥρα ποὺ κατάπινε τὸ χάπι, αὐτὸ κόλλησε στὸ λάρυγγά του καὶ χωρὶς νερὸ δὲν πήγαινε κάτω. Τὰ μάτια του ἀπὸ τὴν προσωρινὴ ἀσφυξία γουρλώσανε καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ τοῦ φάνηκε πῶς ἐκείνη ἦταν καὶ ἡ τελευταία του ὥρα. Εὐτυχῶς μὲ κάποια σιαλόρροια ἀντανάκλαστικὴ γλίστρισε τὸ χάπι κάτω στὸν οἰσοφάγο του καὶ σώθηκε ὁ ἄνθρωπος.

Σὲ τέτοιο σημεῖο εἶχαν φτάσει τὰ πράγματα. Ἡ μάνα μου ἔμεινε πάλι ἐγκυὸς καὶ ὁ πατέρας μου ἔλεγε στοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς πόσο μεγάλος ἦταν ὁ κόθος του νὰ κάνει ἓνα ἀγόρι. Σούσουρο γινότανε στὴ γειτονιά καὶ μεταξὺ τῶν συγγενῶν νὰ δεῖ κι' αὐτὸς ὁ χριστιανὸς ποὺ ὄλο κορίτσια κάνει καὶ τὸ γιό!

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ διατηροῦσε ὁ πατέρας μου στὸ σπίτι μας ἓνα μαγαζάκι γειτονικό, μὲ τὰ ἀπαραίτητα μικροπράγματα γιὰ τὴ γειτονιά, ποὺ περισσότερο δινόντουσαν «δερσεῖ» (μὲ πίστωση).

Ὅλη λοιπὸν ἡ πελατεία περίμενε τὸ ἀγοράκι ποὺ θὰ ἔκανε ἡ Παναγιωτούλα τοῦ Φουρναράκη, αὐτὴ ἡ καημένη ποὺ ὄλο κορίτσια γεννοῦσε.

Και ήρθε ή μεγάλη ώρα και ή στιγμή. Στο πρώτο λεπτό του Καινούργιου Χρόνου του 1906, δηλαδή σαν Πρωτοχρονιάτικο δώρο, ήρθα εγώ στον κόσμο γερός και καλοθρεμμένος να γεμίσω εδτυχία τό πατρικό μου σπίτι. Ο πατέρας μου μάζεψε γύρω μου τήν Εδτυχία, τήν Νίτσα και τή Λούλα και τούς έδειξε τόν καινούργιο άδερφό τους πού τούς έστειλε ο Άγιος Χαράλαμπος, όπως ισχυριζότανε ή μητέρα μου, Άγιο-βασιλιάτικο μποναμά! Τή δραδιά εκείνη είχε καρδίσει και ο πατέρας μου στά χαρτιά!

Η μητέρα μου δέν είχε ξεχάσει πώς μόνο στον Άγιο Χαράλαμπο έπρεπε να δοθεί τό παιδί, όπως τό είχε τάξει τόν περασμένο χρόνο. Γι' αυτό με δίπλωσε καλά (ήμουνα 40 ήμερών) και με πήγε τού Άγίου Χαράλαμπος στη «χάρη του» και με έβαλε προσεχτικά μπροστά στην εικόνα του λέγοντας στους πλησίον της :

— Όποιος θέλει να με πάρει, αλλά να με βαφτίσει Χαράλαμπο!

Αυτό τό είδος τής προσφοράς ενός παιδιού σ' έναν άγιο λέγεται «Ρίξιμο στον Άγιο». Και εγώ περνούσα απ' αυτή τήν τελετή. Δίπλα στη μητέρα μου ήταν ή γυναίκα ενός τηλεγραφητή, γιου τού Παπαγγελη, τού παπα του Άγιαννίου. Κι' αυτή ή καλή κυρία με βάφτισε Χαράλαμπο. Να λάμπω από χαρά!

Δέν περιγραφότανε ή χαρά των γονέων μου και των άδερφών μου, όπως μου λέγανε κατόπιν πού μεγάλωσα, πού είχαν στο σπίτι τους ένα αγρόακι. Και εάν ακόμη αργότερα δέν έγινε κακομαθημένο παιδί από τήν πολλή αγάπη, αυτό θα όφείλεται μάλλον στο χαρακτήρα μου, πού νομίζω πώς δέν ήμουνα ποτέ εγωιστής, για να διεκδικήσω «άνώτερα δικαιώματα» απλώς και μόνο επειδή ήμουνα άγόρι.

Ένα χρόνο αργότερα γεννήθηκε ή Βασιλική μας, τό κοριτσάκι πού τό λέγαμε χαϊδευτικά Βακώ. Τή χάσαμε όμως μετά από έξη χρόνια τήν πανέμορφη αυτή κορούλα από μηνιγγίτιδα.

Μέσα στο σπίτι μας — από τότε πού μπορώ να θυμάμαι — βασίλευε ειρήνη, άρμονία, αγάπη. Δέν τρώγαμε στο τραπέζι, αν δέν κάναμε προσευχή πρώτα. Δέν αρχίζαμε τό φαγητό, αν όλοι μας δέν είχαμε καθίσει στο τραπέζι. Όλη ή οικογένεια με παρακολουθούσε. Τι πρόσδο έκανα στο Δημοτικό, στο Σχολαρχείο. Τι συναναστροφές είχα έξω από τό σπίτι. Πρίν γίνω δυό χρονών, άρρώστησα βαριά. Ήμουνα «τού θανατα», όπως έλεγε ή μάνα μου. Τότε στην άπελπισία της προσευχήθηκε στον Άγιο Διονύσιο με καυτερά δάκρυα και έταξε να με ντύσει ένα χρόνο καλόγερο, άμα γινόμευνα καλά. Και στ' αλήθεια, όπως μας δεδαίωνε συχνά ή μητέρα μου, ενώ έμενα σαν πεθαμένος και άμίλητος μέχρι κείνη τήν ώρα, από τήν στιγμή πού μ' έταξε στον Άγιο Διονύσιο, τής φώναξα από τό κρεβάτι μου σαν να μην ήμουνα ποτέ άρρωστος :

— Μά... ααα!

Και ή δυστυχισμένη μέχρι τήν ώρα μαμά, πού τώρα ήταν ή πιο χαρούμενη ύπαρξη στον κόσμο, με πήρε στην άγκαλιά της και σαν τρελή γύριζε στα δωμάτια, άφου τώρα είχα γίνει καλά!

Για τό τάμα αυτό, όταν έγινε πέντε με έξη χρονών, με πήγε στη Ζάκυνθο (πού τότε ήταν ο πατέρας μου εκεί φωτογράφος και ζωγράφος) και μ' έντυσε καλογεράκι. Θυμάμαι πώς ένας παπάς μέσα στο Ίερό τού Άγίου Διονυσίου έψαλλε κάτι, έβαλε τό χέρι του στο κεφάλι μου σαν να με εύλογούσε και μετά μου φόρεσε ένα σκουφάκι μαύρο και μιá μαύρη ποδιά. Είχα γίνει καλόγερος!

Στή Ζάκυνθο, θυμάμαι, φωτιζότανε ή πόλη με ήλεκτρικές λάμπες, πράγμα πού στα Φιλιατρά έγινε έπειτα από είκοσι δόδεκλήρα χρόνια! Επίσης θυμάμαι πώς άγόραζα καραμέλες και φρούτα χρησιμοποιώντας μονόλεπτα, δηλαδή νομίσματα ενός λεπτού, πέντε από τά όποια έκαναν μιá πεντάρα. Μ' ένα μονόλεπτο άγόραζα ένα με-

γάλο ἀχλάδι...

Γυρίζοντας στά Φιλιατρά με τὸ δαπὸρ: τῆς γραμμῆς ἢ θάλασσα τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἦταν κάπως ἄγρια καὶ ἄρχισα νὰ κάνω ἐμετό. Στὴν καμπίνα ποὺ θρυσκότανε καὶ ὁ πατέρας μου, ὅταν με εἶδε ἔτσι ἀπὸ τὸ κρεβάτι του ποὺ ἦταν πάνω ἀπὸ τὸ δικό μου, με ρώτησε συμπονετικά :

— Μπάμπη, σ' ἐπιασε ἡ θάλασσα;

Ἐγὼ γιὰ νὰ τὸν κάνω νὰ μὴ λυπάται γιὰ μένα, τοῦ ἀπάντησα πῶς «δὲν εἶδα κανένα... χέρι γὰ με πιάνει, ἀπλῶς ἐμετό ἔκανα». Γνώριζα βέβαια τί ἐννοοῦσε ἡ φράση «σ' ἐπιασε ἡ θάλασσα», ἀλλὰ ἤθελα νὰ δῶ πῶς θὰ ἔπαιρνε ὁ πατέρας μου τὸ ἀστείο μου. Γέλασε... Ἦταν ἡ πρώτη φορά ποὺ θυμᾶμαι, ποὺ γιὸς καὶ πατέρας γνωρίζονταν καλύτερα, γιὰτὶ ὁ πατέρας μου γέλασε με τὸ παιδικό μου ἀστείο.

Στά Φιλιατρά ὁ πατέρας μου παίρνοντάς με ἀπ' τὸ χέρι με πῆγε στοῦ δάσκαλο τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, ποὺ με δέχτηκε χαρούμενα καὶ μοῦ εἶπε πῶς «θὰ με κάνει καλὸν ἄνθρωπο». Ἐτσι δὲν φοβήθηκα οὔτε τὸ σχολεῖο οὔτε τὸ δάσκαλο.

Στὸ σπίτι ἓνα - δυὸ μῆνες πρὸ τοῦ Πάσχα εἶχα τὸ χαϊδεμένο μου ἀρνάκι ἢ κατσικάκι, ποὺ δυστυχῶς τὸ Πάσχα μοῦ τὸ σκότωσαν ὅταν ἀπουσίαζα ἀπ' τὸ σπίτι. Ἐκλαιγα ἀπαρηγόρητα, γι' αὐτὸ μοῦ ἔταξαν νὰ μοῦ πάρουν ἄλλο ἀρνάκι γιὰ νὰ με παρηγορήσουν.

Καὶ τὰ πουλάκια ἀγαποῦσα. Τὰ καρδερῖνια ἢ γαρδέλια ποὺ τὰ λέγαμε καὶ τὰ πιάναμε με τσάκες. Δὲν θὰ ξεχάσω ποὺ εἶχα καὶ ἓνα ἡμερο περιστέρι. Τὸ λέγαμε «Γοῦτο». Κι' αὐτὸ ἔκανε μιὰ φωνή σὰν νὰ μούγκριζε καὶ ὅταν περνοῦσα ξυπόλητος κοντὰ του ἄρχιζε νὰ με τσιμπάει στά πόδια, ποὺ πραγματικά με τρόμαζε.

Ἀπὸ μικρὸς ἔμαθα πῶς γεννᾶνε τὰ ζῶα. Πῶς εἶναι ἀπαραίτητο νὰ πάει ἡ γίδα στὸ τραγὶ πρὶν μείνει ἔγκυος. Πόσους μῆνες κάνει ἡ γίδα νὰ γεννήσει. Πόσους ἢ γάτα, πόσους τὰ χοιρινά, πόσους ἢ σκύλα. Κι' αὐτὲς οἱ γνώσεις δὲν εἶχαν καμμιά ἀνηθικότητα. Ἡ γέννα ἦταν ἡ ἀναπαραγωγὴ τοῦ εἶδους, ὁ κόκκορας ποὺ πλησίαζε τὴν κότα δὲν φαινότανε ἀνήθικη πράξη στά μάτια μας. Ὅταν γεννοῦσε ἡ γίδα μας, με καλοῦσε ἡ μητέρα μου νὰ θλέπω καὶ νὰ πάρω στὴν ἀγκαλιά μου τὰ νεογέννητα κατσικάκια. Καὶ στὸ τέλος μοῦ ἔφτιανε καὶ κοκοφρίγκι ἀπ' τὸ πρῶτο γάλα τῆς.

Ἡ γέννα τῶν ζώων γιὰ τὸ σπίτι μας ἦταν ἡμέρα χαρᾶς καὶ γιορτῆς. Ποτὲ δὲν θυμᾶμαι ποὺ νὰ μὴν εἶχαμε σπίτι μας τουλάχιστον μιὰ γίδα, ἓνα γαῖδαράκι, ἓνα γουρουνάκι καὶ κότες. Εἶχαμε ἓνα σκυλάκι καὶ μιὰ γατούλα. Κάπου κάπου εἶχαμε καὶ μεταξοσκώληκες, ποὺ τοὺς ταῖζαμε μουρόφυλλα. Ἀπ' τὰ βομβύκια ποὺ φτιάνανε πάνω στὶς ἀφάνες ποὺ τοποθετοῦσαμε κοντὰ στά σκουλικάκια, δγάζαμε τὸ μετάξι με τὸ ὁποῖο ὑφαίνονταν τὰ μεταξωτὰ ροῦχα. Ἀκόμα καὶ σήμερα ἔχω ροῦχα μεταξωτὰ ἀπὸ τὸ δικό μας μετάξι.

Σὰν παιδί μοῦ ἄρεσε νὰ παίζω τὸν Καραγκιόζη. Τὰ χάρτινα «κουτσούνια» τὰ ζωγράφισα ἐγὼ. Καὶ ὁ πατέρας μου μοῦ ἔφτιαχνε τὴ σκηνή μ' ἓνα σεντόνι. Θυμᾶμαι τὸ πρῶτο παλάτι ποὺ εἶδα στὴ ζωὴ μου. Ἦταν ἀπέναντι στὴν καλύβα τοῦ Καραγκιόζη. Τὸ παλάτι τοῦ Πασᾶ, ποὺ τὸ λέγαμε Σαράϊ. Τὸ ζωγράφισα ἐγὼ, ἀντιγράφοντάς το βέβαια ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔδλεπα στοὺς ἐπαγγελματίες καραγκιοζοπαῖχτες ποὺ περνοῦσαν ἀπ' τὰ Φιλιατρά. Στὸ δικό μου Καραγκιόζη ποὺ ἔπαιζα, ἔπαιρνα μόνο ἓνα... κουμπὶ γιὰ κάθε πελάτη ἀπ' τὴ γειτονιά.

Τὰ Χριστούγεννα ἡ μητέρα μου μοῦ ἔφτιαχνε τὸ χριστόφωμό μου. Κουλούρα με πολὺ σουσάμι στολισμένη με ἀγγελουδάκια.

Τὶς γιορτὲς τοῦ Πάσχα τὰ παιδιά ἔκαναν πετροπόλεμο. Κάθε ἐνορία εἶχε τὰ

παιδιά της σὲ ξεχωριστὴ ομάδα, ἔτοιμα νὰ πολεμήσουν μὲ σφεντόνες τὰ παιδιά μιᾶς ἄλλης ἐνορίας. Κανείς δὲν τραυματιζότανε, γιατί ἐρισσότερο θόρυβο ἔκαναν τὰ παιδιά μαζεύοντας λουλούδια γιὰ τὸν Ἐπιτάφιο παρὰ γιὰ μαλώματα. Ὅμως σὲ μερικές γειτονιές, ὅπως μάθαινα, κάπου κάπου ἔσπαζε καὶ κάνα κεφάλι...

Τὴ βραδιά στὸν Ἐπιτάφιο εἶχαμε τρίγωνα, στρακατρούκες καὶ βαρελότα. Ἀνήμερα τὸ Πάσχα εἶχαμε τὸ τσοῦγκρισμα τῶν ἀγῶν καὶ τὸ φητὸ ἀρνί.

Τὴν Πρωτομαγιά εἶχαμε τὰ στεφάνια μὲ τὰ λουλούδια, τὰ τραγούδια τοῦ Μάη καὶ τίς ἐκδρομὲς στὴν ἐξοχή.

Τέλος ἔρχότανε τὸ καλοκαίρι, ποῦ μετὰ ἀπ' τὴς ἐξετάσεις στὸ σχολεῖο, πηγαίναμε στὸν Ἀγρίλη νὰ παραθερίσουμε. Στὸν Ἀγρίλη μὲ τίς ἀπέρκντες καλαμιές καὶ τίς σταφίδες καὶ μὲ τὴ γαλανὴ πλανεύτρα θάλασσα.

Στὸ σπιτάκι τῆς γιαγιᾶς μου — ποῦ καὶ σήμερα ἀκόμη στέκεται ἀπέναντι στὸ Κάστρο τῶν Παραμυθιῶν — ζοῦσαν οἱ θεῖοι μου ποῦ δὲν εἶχε τότε κανέναν παιδί. Ὁ παππούς μου εἶχε χρόνια πολλὰ πεθάνει. Ἦμουν τὸ μόνο ἀγόρι στὴν οἰκογένεια. Τὸ μόνο γκονάκι τῆς. Ὁ μοναχογιὸς τῆς μοναχοκόρης τῆς γιαγιᾶς μου. Σκεφθεῖτε τώρα πόσο μὲ προσέχανε. Ἀλλὰ ὅπως εἶπα, αὐτὸ δὲν μ' ἔκανε νὰ καταχραστῶ τὴν ἀγάπη τους.

Τὸ τί γινότανε στὸν Ἀγρίλη τότε δὲν λέγεται. Ὁρίμαζαν οἱ σταφίδες στὸν καλοκαιρινὸ ἥλιο καὶ τὰ σταφύλια ἀπὸ πράσινα ἄρχιζαν νὰ μαυρίζουν, ποῦ κατὰ τὸν Αὐγούστο ἦταν πλέον ἔτοιμα γιὰ τρύγο.

Ἡ πλανεύτρα ἢ θάλασσα τοῦ Ἀγριλιοῦ μὲ καλοῦσε μὲ τὰ καθαρὰ γερὰ τῆς νὰ βουτῶ. Νὰ μάθω νὰ κολυμπῶ. Νὰ πιάνω στὰ ποδιά καθουράκια καὶ νὰ ψαρεύω μὲ τὸ ἀγκιστράκι μου μικρὰ ψαράκια. Τὰ βράδια ἀκόμη ἦ μὲ φακλί (ἓνα μάτσο μὲ καλάμια) ἀναμένο ἢ μὲ τὸ φαναράκι ἐπιπλέον χταποδάκια, ποῦ τὰ λέγαμε λιθόνες ἢ καὶ κάνα μαλλιαροκάθουρα γιὰ νὰ τὰ τηγανίσουμε μὲ ντομάτα τὴν ἐπόμενη.

Μέσα στὴς καλαμιές γύριζαν σμήνη σπουργιτιῶν καὶ μὲ τίς φωνές τους βούτζε ὁ Ἀγρίλης. Τότε ὑπῆρχαν καὶ κορυδαλοὶ καὶ σταφιδοπούλια. Σήμερα δὲν ὑπάρχουν πουλιὰ ἔπειτα ἀπ' τὰ φάρμακα ποῦ μεταχειρίζονται οἱ σύγχρονοι γεωργοί. Φτάσαμε νὰ ἔχουμε ἀνοιξη χωρὶς πουλιὰ, ἐξοχὲς χωρὶς ἀηδόνια καὶ θάλασσα χωρὶς ψάρια. Τότε ὅμως καὶ ψάρια πολλὰ καὶ πουλιὰ πολλὰ εἶχαμε. Καὶ ἐγὼ ζοῦσα σ' ἓναν κόσμον ὄνειρο καὶ χαρούμενο. Ζοῦσα στὸ κῆμα τῆς θάλασσας κοιτάζοντας τὰ καΐκια μὲ τ' ἄσπρα τους πανιά νὰ σχίζουν τὸ Ἴόνιο. Κάπου κάπου περνοῦσε καὶ κάνα θαπόρι τῆς γραμμῆς, ποῦ μᾶς χαιρετοῦσε σφυρίζοντας. Καὶ ἐγὼ μὲ τοὺς φίλους μου κουνάγαμε τὸ καπέλο μας ἢ ἓνα ροῦχο ν' ἀνταποδώσουμε τὸ χαιρετισμό. Καὶ ὁ καλόγερος τοῦ Ἀγριλιοῦ χτυποῦσε τὴν καμπάνα νὰ χαιρετίσει τὸ θαπόρι.

Ποιὸς μποροῦσε τότε νὰ φανταστῆι πὼς μιὰ μέρα στὸν ὄμορφο αὐτὸ Ἀγρίλη θὰ ἔσθηναι πελώριο κάστρο νᾶρχοντα: τόσοι καὶ τόσοι νὰ τὸ δοῦν καὶ νὰ τὸ καμαρώσουν!

Ὅταν τρυγούσανε τὰ σταφύλια, τ' ἀπλώνανε στ' ἀλώνια καὶ σὲ δυὸ εβδομάδες τὰ ἔτριβαν μὲ γράδαλο καὶ χῶριζαν τὴ σταφίδα ἀπ' τὰ γκόρτσαλα, τὰ κοτσάνια τῆς. Τότε μάζευαν τὸν καρπὸ σὲ σωρὸ καὶ τὸν παίρνοῦσαν ἀπ' τὸ μηχανήμα ποῦ λεγότανε Μάκινα. Αὐτὸ τὸ μηχανήμα εἶχε μέσα του φτερά, ποῦ καθάριζε τὸν καρπὸ. Τὰ φτερά τὰ γύριζε ἓνας μὲ τὸ χέρι. Ὅταν δούλευε αὐτὸ τὸ μηχανήμα, τὸ θεωρούσαμε ἐμεῖς τὰ παιδιά μεγάλη χαρὰ νὰ καθόμαστε πάνω του καὶ νὰ βλέπουμε ἄλλοῦ νὰ πηγαίνουν τὰ γκόρτσαλα καὶ ἄλλοῦ ὁ καθαρὸς καρπός! Βλέπετε δὲν χρειάζονται καὶ πολλὰ πράγματα γιὰ νὰ κάνει κανείς ἓνα παιδάκι εὐτυχισμένο.

Κι' αὐτὴ τὴν εὐτυχία μου τὴν ἔδιναν οἱ δικοί μου. Δὲν εἶχα «φάει ξύλο» ποτὲ γιὰ

παιδικές μου άταξίες και αυτό τό θεωρώ ότι έχει συμβάλλει πολύ στην ψυχική μου ήρεμία. Μόνο επιπλήξεις και συμβουλές μ' έδωξαν στον όρθό δρόμο, όταν σαν παιδί χρειάζόμουνα καθοδήγηση.

Έτσι έδωγα τό Δημοτικό και πήγα στο Σχολαρχείο. Στα μαθήματά μου δέν υπήρξα ποτέ πρώτος, αλλά ούτε και ό τελευταίος.

Στα παιδικά μου χρόνια πήγαινα και εγώ για φωλιές μαζί με άλλα παιδιά και τίς βρίσκαμε στα δέντρα. Δέν τίς χαλάγαμε όμως' άπλώς περιμέναμε γά εκκολαφθούν τά αυγά και πρώτα γά γίνουν πουλάκια σέ θέση γά μπορούμε γά τά θάλουμε στο κλουδί. Όσο όμως περνούσαν τά χρόνια, καταλάβαινα πώς ό έσωτερικός μου κόσμος άρχιζε γά διαφέρει από πολλούς τών συμμαθητών μου. Μαυ άρεσε τώρα γά κάνω φίλους με μαθητές που είχαν τίς δικές μου σκέψεις και ήσαν έπιμελείς στα μαθήματα τής τάξης μας. Ήθελα γά μιλάω μαζί τους για βιβλία, για φανταστικούς κόσμους, παιδικούς δέδοια, αλλά που έπαιρναν καθημερινά πιο σοβαρή μορφή. Πολλές φορές μιλούσαμε και για έρωτα. Μου άρεσε ή Γεωγραφία. Ποιος φανταζότανε πώς μια μέρα θα έφτιαχνα τή Γεωγραφική Σφαίρα στα Φιλιατρά! Μου άρεσε γά έχω πολλά βιβλία, γά είναι καλοδεμένα (τότε τά περισσότερα ήσαν άδεια). Και ό πατέρας μου μ' έμαθε βιβλιοδετική. Πώς γά τά δένω. Άκόμη και τώρα έχω στη βιβλιοθήκη μου πολλά βιβλία που έδωσα εγώ.

Άργότερα που ήμουνα στην Άμερική, έστειλα στα Φιλιατρά περισσότερο από πέντε χιλιάδες τόμους που τους έχω τώρα στη Βιβλιοθήκη του Άλόγου του Ποσειδώνια. Όλα καλοδεμένα άπ' τό κατάστημα και πολλά χρυσοδεμένα. Βλέπετε ό,τι έχει τό παιδί μέσα του αυτό έχει και ό μεγάλος...

Άπ' τό Σχολαρχείο μπήκα στο Γυμνάσιο μ' έξετάσεις. Ήμουνα στη δεύτερη τάξη του Γυμνασίου που κατάλαβα τόν πρώτο μου συγκλονιστικό έρωτα. Ήταν ή πρώτη φορά που ό φτερωτός γιός τής Άφροδίτης με πλήγωσε με τό φαρμακερό του δέλος, όπως λένε και οι ποιητές.

Νά πώς έγινε. Όπως μια μέρα έδωαινα άπ' τήν τάξη μου, έρριξα μια ματιά στην Α' τάξη όπου στα πρώτα θρανία ήσαν καθισμένες οι μαθήτριες. Μεταξύ τών μαθητριών είδα γά ξεχωρίζει ένα δραμα όμορφιάς. Όραμα θεϊου, καλλονής και τελειότητας. Θαμπώθηκα! Ήταν μια μαθήτρια, όπως έμαθα, από ένα γειτονικό χωριό. Τά ρόδινα μάγουλά της, τό στρογγυλό της πρόσωπο, τά ώραία της μαλλιά, τά παχουλά της μπράτσα ήσαν μια πρόκληση στον έρωτα. Και όλα αυτά τά ένοιωσα για μια στιγμή. Και τή διάγνωση τήν έκανα : ν' ήμουνα έρωτευμένος μαζί της. Και τόν έρωτα εκείνον, που μου τόν είχε τραγουδήσει ό Β. Ούγκώ, τόν είδα σοβαρό. Πώς μόνο σέ σοβαρό δεσιμό οδηγεί. Που δέν δέχεται άστεία και άναβολές.

Τό μεσημέρι που πήγα στο σπίτι μου θρήνα άμέσως τόν πατέρα μου.

— Μπορώ γά σου πω κάτι πολύ σπουδαίο; του είπα. «Ναί», μου άπαντά και με κοίταγε προσεχτικά γά μαντέψει τί μου συνέβαινε.

— Είμαι έρωτευμένος, του άπάντησα. Είδα τά μάτια του πατέρα μου ν' ανοίγουν με άπορία και σχεδόν τά χείλη του μισανοίξανε σαν ένα μειδίαμα που μόλις άρχιζε γά διαγράφεται.

— Έλα κάθισε σ' αυτό τό κάθισμα, μου είπε, ενώ αυτός πήρε ένα άλλο και κάθισε άπέναντί μου. Κείνη τή στιγμή δέν ήταν κανείς άλλος στο δωμάτιο.

— Είσαι σ' αλήθεια έρωτευμένος; με ρώτησε.

— Ναί! του άπάντησα.

— Μπράβο, μου είπε. Είσαι πιά άντρας και αυτό είναι φυσικό. Όλοι μας άργά

ἢ γρήγορα ἔμεῖς οἱ ἄνδρες χρειαζόμεσθα πλάϊ μας μιὰ γυναίκα.

— Ναι, ἀπάντησα, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴ φέρω πλάϊ μου πρέπει νὰ τὴν παντρευθῶ καὶ θέλω σ' αὐτὸ νὰ με βοηθήσεις.

— Λέγε μου τί νὰ κάνω καὶ θὰ τὸ κάνω. Πές μου μόνο πῶς λέγεται τὸ κορίτσι αὐτὸ καὶ τί ἔχετε πεῖ μεταξὺ σας γιὰ νὰ ἐνεργήσω.

— Τ' ὄνομά της δὲν τὸ γνωρίζω ἀκόμη, τοῦ εἶπα, γιατί δὲν τῆς ἔχω μιλήσει ποτέ. Γνωρίζω μόνο πῶς εἶναι ἀπὸ ἓνα γειτονικὸ χωριό. Νὰ μάθουμε τ' ὄνομά της καὶ νὰ πάς στὸ χωριό της καὶ νὰ τὴ ζητήσεις ἀπ' τοὺς γονεῖς της γιὰ νὰ τὴν παντρευθῶ, πρόσθεσα.

Τότε εἶδα τὸν πατέρα μου νὰ θγάξει μιὰ ἀνάσα ἀνακούφισης καὶ καθησυχασμοῦ, ἀφοῦ εἶδε πῶς τίποτε τὸ σοβαρὸ δὲν εἶχαν οἱ ἀποκαλύψεις μου. Καὶ ἀντὶ νὰ θυμώσει, μὲ ἠρεμία μοῦ εἶπε :

— Μπάμπη, χαίρουμε πού σκέφτεσαι σὰν σωστὸς καὶ τίμιος ἄνδρας. Πρέπει νὰ μάθουμε τὸ γρηγορότερο τ' ὄνομα τοῦ κοριτσιοῦ καὶ νὰ πάω νὰ τὴ ζητήσω ἐγώ.

— Κι' αὐτὸ πρέπει νὰ γίνει, πατέρα, ἀφοῦ τὴν ἀγαπῶ τόσο πολὺ, πρόσθεσα.

— Ἐάν ὅμως, παιδί μου, μὲ ρωτήσουν οἱ γονεῖς της τί δουλειὰ κάνει ὁ γαμπρὸς καὶ ἂν μπορεῖ νὰ τὴ συντηρήσει, τί νὰ τοὺς πῶ;

— Πατέρα, τοῦ εἶπα, γνωρίζω ὅτι δὲν εἶμασθε πλούσιοι, ἀλλὰ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ τὰ καταφέρνεις καὶ δὲν πεινάμε. Ἐάν τοὺς πεις ὅτι ἐσὺ θὰ μᾶς συντηρεῖς μέχρι νὰ θγάλω ἐγὼ τὸ Γυμνάσιο καὶ σπουδάσω γιατρός, δὲν φαντάζομαι νὰ σοῦ ἀρνηθοῦν.

— Καὶ ἔάν μοῦ ἀρνηθοῦν καὶ μὲ προσβάλλουν πού τόλμησα ἐγὼ ἓνας φτωχὸς ἄνθρωπος νὰ ζητήσω τὴν κόρη τους, τί θὰ γίνει;

Ἡ σκέψη πῶς θὰ προσβάλλανε τὸν πατέρα μου καὶ ὅτι μποροῦσε νὰ τοῦ ἀρνηθοῦν νὰ μᾶς τὴ δώσουν οἱ γονεῖς της, ἦταν γιὰ μένα σὰν νὰ ἔρριχνες νερὸ στὴ φωτιά. Ἄρχισα νὰ καταλαβαίνω πόσο σοβαρὰ ἦσαν τὰ πράγματα.

— Ἄκουσε, Μπάμπη, ἐξακολούθησε ὁ πατέρας μου. Δὲν νομίζεις πῶς θὰ ἦταν καλύτερα νὰ προχωρήσεις πρῶτα νὰ τελειώσεις τὸ Γυμνάσιο καὶ νὰ σπουδάσεις ὅ,τι θέλεις καὶ κατόπιν μὲ τὸ δίπλωμα στὸ χέρι, πού θὰ σοῦ δίνει τὴ δυνατότητα νὰ θγάξεις χρήματα, νὰ ζητήσεις τὸ κορίτσι αὐτό. Καὶ πρόσθεσε : «Γιατί νὰ διακινδυνεύουμε προσβολές τώρα πού εἶμασθε ἀνέτοιμοι; Γιὰ νὰ γίνουμε γελοῖοι στὸν κόσμο;

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἔδλεπα τὸν πατέρα μου σὰν τὴν προσωποποίηση τῆς λογικῆς. Μοῦ μίλαγε πραγματικὰ σὰν σοφὸς ἄνθρωπος. Δὲν μοῦ ἔλεγε τίποτε τὸ ἄσχημο. Ἄπλως μοῦ ἔλεγε «περίμενε». Περίμενε νὰ γίνεις πρῶτα ἀρκετὰ μεγάλος, γιὰ νὰ γίνεις στὰ σίγουρα δεχτός. Αὐτὸς ἦταν ὁ πατέρας μου.

Ἄντὶ νὰ μὲ πάρει μὲ χαστούκια καὶ θρυσιές, γιατί αὐτὸς μ' ἔστειλε στὸ σχολεῖο νὰ μάθω γράμματα καὶ ἐγὼ ζητοῦσα νὰ κάνω ἔρωτες, ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά του σὰν πιστὸς φίλος καὶ μὲ συμβούλεψε πάσχοντας μαζί μου κι' αὐτός, γιατί δὲν μποροῦσε νὰ κάνει ἀλλοιῶτα. Τὸ πρόβλημά μου ἔγινε καὶ δικό του πρόβλημα. Βρῆκε τὴ σωστὴ λύση καὶ εὐχάριστα τὴν ἀκολούθησα. Στὸν ἴδιο σκοπὸ μοῦ μίλησε ἄλλη μιὰ φορὰ πού θὰ μοῦ μείνει ἀξέχαστη ὅσο ζῶ.

Ὅπως καθόμασθε στὴν ἀνοιχτὴ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μου, ἐγὼ καὶ ὁ πατέρας μου, ἓνα καλοκαιρινὸ μεσημέρι, πέρασε μπροστὰ μας στὸ δρόμο ὁ Γιατρός καὶ δουλευτῆς μας, πού ἦταν καὶ ξάδερφος τοῦ πατέρα μου. Ἦταν σκεπτικός, γιατί τὸν φωνάξανε μεσημέρι καὶ ἔτρεχε νὰ ἐπισκεφθεῖ ἓνα σοβαρὰ ἄρρωστο παιδί. Στὴ διασύνη του ὁ γιατρός δὲν μᾶς χαιρέτησε. Μοῦ φάνηκε περίεργο πού ὁ θεῖος μου ὁ γιατρός δὲν μᾶς χαιρέτησε, ἀφοῦ πέρασε τόσο κοντά μας, κι' αὐτὴ μου τὴν ἀπορία τὴν εἶπα στὸν πα-

τέρα μου. Ἄντι νά δικαιολογήσει τήν κατάστασιν ὅτι ὁ ξάδερφός του ἦταν διαστικὸς καὶ σὲ σκέψῃ γιὰ τὸν ἄρρωστό του, μὲ πιάνει ἀπ' τὸ χέρι, μὲ κοιτάζει κατάματα καὶ μοῦ λέγει :

— Μπάμπη, παιδί μου. Ποιὸς εἶμαι ἐγὼ ἢ ἐσύ γιὰ νά μᾶς χαιρετήσῃ ἓνας γιαντρός καὶ βουλευτὴς κάθε φορὰ πού περνᾷ ἀπ' τὴν πόρτα μας; Ἐγὼ εἶμαι ἓνας φτωχὸς φωτογράφος καὶ σὺ ἓνα μαθητοῦδι. Γιατί νά γυρίσῃ καὶ νά μᾶς χαιρετήσῃ;

Καὶ πρόσθεσε σὰν συμβουλή, ἀπ' τὴν μεγαλύτερη συμβουλήν πού ἔχω ἀκούσει στὴ ζωὴ μου ἀπ' τὸ στόμα του.

— Ἄν θέλῃς ἐσύ νά σὲ χαιρετοῦν καὶ νά σὲ προσέχουν, γίνε καὶ σὺ μεγάλος. Σπούδασε μιὰ σοβαρὴ ἐπιστήμη, διακρίσου στὸν κόσμον γιὰ τὴν τιμιότητά σου καὶ τὴν πρόοδό σου, ἀνέβα στὴν κοινωνία καὶ ὁ κόσμος θὰ ἔρχεται νά σὲ χαιρετᾷ ὅπου καὶ νά εἶσαι...

Θυμᾶμαι καὶ τώρα ἀκόμη σὲ ποῖο μέρος καθότανε ἐκείνη τὴ στιγμή ὁ πατέρας μου. Σὲ ποῖο μέρος καὶ σὲ ποιά στάση ἤμουν ἐγὼ καὶ μπορῶ ἀκόμη νά πῶ καὶ τούτῃ τὴ στιγμή αἰσθάνομαι τὴν πίεσιν τοῦ χειριοῦ του στὸ ἀριστερὸ μου χέρι, ὅταν μοῦ ἔλεγε τὴ μεγάλη του ἐκείνη πατρικὴ συμβουλή.

Πολλὰ χρόνια ἀργότερα εἶχα γίνει γιαντρός πλέον στὰ Φιλιατρά καὶ βλέπομασταν μὲ αὐτὸν τὸν ξάδερφο τοῦ πατέρα μου σὰν συνάδερφοι καὶ συγγενεῖς. Δὲν μοῦ δόθηκε ὅμως ποτὲ καιρὸς νά τοῦ πῶ ὅτι τὴν καλύτερη συμβουλή ἀπ' τὸν πατέρα μου τὴν πήρα, γιατί αὐτὸς δὲν τὸν χαιρέτησε ἓνα μεσημέρι ὅπως περπατοῦσα διαστικὰ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι μας. Αὐτὸς ἦταν καλὸς γιαντρός, ἀλλὰ κάπου σαράντα χρόνια παλαιότερός μου. Δὲν εἶχε σφυγμομανόμετρο καὶ ζήτηγε τὸ δικό μου νά πάρῃ τὴν πίεσίν του. Καὶ ὅταν περνοῦσε ἀπ' τὸ σπίτι μου ἢ ὅπου συναντιόμασταν, μοῦ ἔλεγε τὴν ἰατρικὴν θεωρίαν του. Μιὰ φορὰ ὅπως πέρασε ἀπ' τὸ σπίτι μου μὲ ὄρῃκε νά φτιάχνω ζωγραφικὴ ἔργα ἀνθρώπινο σκελετό. Στάθηκε καὶ κοίταζε προσεχτικὰ κάθε κόκκαλο πού ζωγράφιζα. Καὶ τέλος μοῦ λέγει :

— Πιστεύεις ὅρῃ Μπάμπη, πραγματικὰ πῶς ἐγὼ καὶ σὺ εἶμαστε φτιαγμένοι; καὶ κινούμεθα μὲ αὐτὰ τὰ κόκκαλα πού ζωγραφίζεις; Πιστεύεις πῶς εἶμαστε κι' ἐμεῖς σκελετοί; Γιατί ὅταν βλέπουμε ἓνα σκελετό, δὲν πᾶει ποτὲ τὸ μυαλό μας πῶς κι' ἐμεῖς εἶμαστε σκελετοί! Πῶς κάτω ἀπ' τὸ δέριμα μας ἔχουμε τὰ ἴδια κόκκαλα πού βλέπουμε στὰ νεκροταφεῖα;

— Ναι δὲν σοῦ λέγω, ἐξακολούθησε, μὲ τὴ λογικὴν τὰ ξέρουμε ὅλα αὐτά, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιπόλαιην σκέψῃ πιστεύουμε πῶς ἐμεῖς οἱ ζωντανοὶ εἶμαστε διαφορετικοί, ἀλλοιώτικοι.

Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος κατάλαβα πῶς εἶχε γίνει πλέον φιλόσοφος, εἶχε ζήσει τὴ ζωὴν καὶ εἶχε νοιώσει πολλὰ πράγματα, πού ἐγὼ ἄπειρος τότε δὲν μποροῦσα νά ἐννοήσω. Ποιὸς σκέφτεται τὸ θάνατο, ὅταν εἶναι μόλις 24 ἐτῶν; Ἐν τούτοις θαύμαζα τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν του, γιατί ἔδλεπα τὸ δάθος τῶν γνώσεών του, ὄχι τόσο τῆς Ἰατρικῆς, ἀλλὰ τῆς πείρας πού δίνουν τὰ χρόνια. Καὶ ὁ καλὸς ἐκεῖνος γιαντρός περνοῦσε συχνὰ ἀπ' τὸ σπίτι μου καὶ πάντοτε μὲ ζήτηγε καὶ μὲ χαιρετοῦσε σὰν ἀνηψιὸ καὶ σὰν συνάδερφο. Τὴν δίκαιον εἶχε ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου — γιατί εἶχε πεθάνει ὅταν ἐγὼ πῆγαινα ἀκόμη στὸ τέταρτο ἔτος τῆς Ἰατρικῆς — ὅταν μοῦ ἔλεγε νά γίνω καλὸς ἄνθρωπος, καλὸς ἐπιστήμιων, νά προσδέψω, νά εἶμαι τίμιος καὶ τότε ὁ κόσμος θὰ μὲ χαιρετᾷ καὶ δὲν θὰ μὲ ἀποφεύγει. Δηλαδή ἀπὸ μένα ἐξαρτιότανε νά γίνω ἀγαπητός.

Ἄπ' τὴν πρώτη τάξιν τοῦ Γυμνασίου πού ἤμουν, δὲν γνωρίζω ἀκόμη καὶ σήμερον πῶς μούρθε νά μαθαίνω πρῶτα Γαλλικὰ καὶ ἔπειτα Ἀγγλικὰ.

Ὁ πατέρας μου μιλοῦσε λίγα Ἰταλικά, γιατί μιὰ φορά εἶχε ἕναν Ἰταλὸ συνέταιρο. Ἀλλὰ κι' αὐτὰ τὰ εἶχε ξεχάσει. Τὶ μ' ἔκανε λοιπὸν νὰ διαβάζω μόνος μου λέξεις καὶ φράσεις τῆς Γαλλικῆς; Στὸ Σχολαρχεῖο εἶχαμε πάρει λίγα Γαλλικά ἀπὸ παμπάλαια κείμενα. Ὡστόσο τὰ Γαλλικά πού μάθαινα ἐγὼ ἦσαν ζωντανά, μὲ φράσεις καὶ πρακτικὲς ἐφαρμογές. Σ' αὐτὸ τὸν κόσμῳ τῆς μάθησης ξένων γλωσσῶν μπήκα ἀπ' τὸ 1920. Καὶ τώρα πού ἔχουμε τὸ 1984 —δηλαδή ἔπειτα ἀπὸ 64 ὁλόκληρα χρόνια— δὲν ἔχω θγει. Εἶμαι ἀκόμη, μέσα, κατάρμεσα σ' αὐτὸ τὸν κόσμῳ καὶ συνέχεια μαθαίνω. Ἀκόμη βρίσκω ἄγνωστες λέξεις, βρίσκω ὅτι ἡ προφορὰ μᾶς λέξης δὲν εἶναι ὅπως τὴ νόμιζα, βρίσκω ἀτέλειές μου καὶ λάθη μου συντακτικὰ ἢ ὀρθογραφικά. Καὶ ὑποτίθεται: πὼς ξέρω τέσσερες γλώσσες. Ἐχω διδάξει Ἀνατομικὴ Χειρουργικὴ στὰ Ἀγγλικά ἐπὶ 27 χρόνια σὲ Ἀμερικανικὸ Πανεπιστήμιο. Συνάντησα καὶ μίλησα μὲ χιλιάδες ἄτομα Ἀγγλικά. Ἐν τούτοις ἄμα δὲν εἶσαι γεννημένος καὶ νὰ μάθεις ἀπ' τὴν κοῦνιὰ ἢ τουλάχιστον ἀπὸ πέντε χρόνων μιὰ ξένη γλώσσα, δὲν θὰ τὴ μάθεις ποτὲ ὅπως τὴ μιλοῦνε οἱ ντόπιοι στὰ χωριὰ τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀγγλίας ἢ τῆς Γαλλίας. Ἀκόμη καὶ σήμερα ἀκούω καθημερινὰ στὸ ραδιόφωνο Ἑγγλέζικα καὶ ἀκόμη ἐξασκοῦμαι φωνητικὰ, καὶ στὴν ὀρθογραφία γιὰ νὰ μὴν τὰ ξεχάσω.

Τὶ μ' ἔκανε λοιπὸν στὴν ἀρχὴ νὰ διαβάζω μόνος μου λέξεις καὶ φράσεις τῆς Γαλλικῆς; Στὸ Σχολαρχεῖο εἶχαμε, ὅπως ἀνέφερα πιὸ πάνω, πάρει λίγα Γαλλικά. Μὰ αὐτὰ δὲν ἦσαν τίποτε. Ἐγὼ ἤθελα νὰ διαβάσω βαθύτερη φιλολογία καὶ μόνο μὲ δικές μου ἀτομικὲς προσπάθειες θὰ προόδευα.

Τὶ γεννάει μέσα μας τὶς ἐπιθυμίες; Ὁ ἕνας νὰ θέλει νὰ γίνῃ μαθηματικός, ὁ ἄλλος νὰ σπουδάσει φιλολογία. Ὁ τάδε νὰ γίνῃ παπὰς καὶ ὁ ἄλλος ζωγράφος; Μήπως γιατί ὁ καθένας στὸν κλάδῳ πού διαλέγει, κινεῖται πιὸ ἄνετα; Ἡ μήπως διότι γιὰ νὰ σοῦ ἀρέσει κάτι τὸ θεωρεῖς ἀνώτερο ἀπ' τὰ ἄλλα θέματα; Ἡ ἀκόμη γιατί βλέπει κανεὶς τὴ μεγαλύτερη χρησιμότητα ἐκείνου πού διαλέγει;

Ἐγὼ εἶχα στὴν ἀρχὴ διαλέξει τὰ Γαλλικά, γιατί ἀγαποῦσα τοὺς Γάλλους συγγραφείς. Καὶ γιὰ νὰ ἀφοσιωθῶ σ' αὐτὰ ἀπὸ τότε πού φοιτοῦσα στὸ Γυμνάσιο, παράτησα τὰ Λατινικά καὶ συγκεντρώθηκα μόνο στὰ Γαλλικά. Ὁραματιζόμουν αὐτοὺς ξένους καὶ ὀνειρώδεις, πού θὰ τοὺς ἐφθανα μόνο μέσω τῆς Γαλλικῆς.

Ἐκαθα πολὺ λάδι διαβάζοντας μὲ τὸ λυχνάρι τὴ νύχτα. Νὰ πεῖς πὼς εἶχα καὶ καλὰ βιβλία; Τίποτε! Κάτι παμπάλαια σχολικά κείμενα εἶχα. Οὔτε καλὰ λεξικά, οὔτε ἐγκυκλοπαίδειες, οὔτε «μεθόδους ἄνευ διδασκάλου». Καὶ ἐν τούτοις τὰ ἔδωκα πέρα.

Μιὰ μέρα πῆρα ἕνα κουτί φωτογραφικῶν πλακῶν τοῦ πατέρα μου καὶ ἀντέγραψα τὴ διεύθυνση ἑνὸς φωτογραφικοῦ οἴκου στὸ Παρίσι. Τοῦ ἔγραψα στὰ Γαλλικά νὰ μᾶς στείλει δείγματα φωτογραφικῶν εἰδῶν γιὰ νὰ διαλέξουμε. Σὲ λίγες μέρες τὸ ξέχασα τὸ γράμμα αὐτό. Καὶ ἄμως μέσα σὲ δυὸ ὀδομάδες κατέφθασε στὸ Ταχυδρομεῖο ἕνα τεράστιο δέμα μὲ πολλὰ δείγματα χαρτιοῦ, κορνιζῶν, χαρτονιῶν, κατάλογοι φακῶν καὶ ὄλων τῶν ἐργαλείων τοῦ καλοῦ φωτογράφου.

Ἡ χαρὰ τοῦ πατέρα μου ὅταν εἶδε αὐτὸ τὸ πακέτο μὲ τὰ δείγματα δὲν περιγράφεται. Περισσότερο νομίζω, γιατί εἶδε πὼς τὰ Γαλλικά μου θὰ ἦσαν καλὰ, ἀφοῦ μὲ κατάλαβαν οἱ Γάλλοι. Ἐκείνη ἢ ἐπιστολὴ ἦταν ἡ πρώτη ἐπικοινωνία μου μὲ τὸ Παρίσι κατευθεῖαν!

Ἡ σχέση τοῦ πατέρα μὲ τὸ γιό του ἐπαιρνε τώρα τὴ θέση τῶν φίλων καὶ συνεταιρίων στὴ ζωὴ. Καὶ τὸ αἶσθημα πού μᾶς ἔδινε αὐτὴ ἢ καινούργια σχέση καὶ γιὰ

τούς δυό μας ήταν αίσθημα χαράς και εὐτυχίας.

Στὸ Γυμνάσιο πήγαινα καλά. Κάθε χρόνο ἔλο και μεγαλύτερους βαθμοὺς ἔπαιρνα. Καὶ τὸ περίεργο ἦταν πὺς ἐνῶ ἀπ' τὴν Α' Γυμνασίου ἄρχισα μὲ ἀδύνατους βαθμοὺς —καὶ θὰ περίμενε κανεὶς ν' ἀπορριφθῶ σὲ μιὰ ἀνώτερη τάξη— γινότανε τὸ ἀντίθετο. Μὲ τὰ χρόνια πὺς περνοῦσαν δυνάμωνα πνευματικὰ.

Φαίνεται ὅτι τὸ μυαλό μου ἀναπτυσσότανε μὲ βραδύτητα ἀλλὰ σταθερά. Κι' αὐτὸ τὸ διάβασα και τὸ εἶδα, ὅταν ἀργότερα ἔγινε γιατρός. Πολλὰ παιδιὰ τὰ παίρνει πολὺς καιρὸς νὰ ὀριμάσουν πνευματικὰ.

Στὴν Δ' Γυμνασίου ἤμουν αἰσθητικὸς ἄνθρωπος. Εἶχα πλέον μεγάλες ιδέες και φιλοδοξίες νὰ γίνω καλὸς γιατρός. Τίποτε δὲν μοῦ φαινότανε δύσκολο. Εἶχα φαίνεται ὀριμάσει...

Διάβαζα τώρα τὴ γαλλικὴ ἔφημερίδα «Μεσσαζέ τῶν Ἀθηνῶν». Διάβαζα ποιήματα τοῦ Λόρδου Βύρωνα. Διάβαζα τὰ διόδια τοῦ Β. Οὕγκω και ἄλλων συγγραφέων. Καὶ ἀγόρασα μὲ δικά μου λεφτά, γιατί πούλησα δυὸ πίνακές μου ζωγραφικῆς, τὴν Γκρατσιέλλα τοῦ Λικαρτίνου στὴ Γαλλικὴ.

Ὁ πατέρας μου ἦταν πραγματικὸς καλλιτέχνης. Θαύμαζε ὁτιδήποτε ἄμορφο εἶχε νὰ δείξει ἢ φύση. Τὸν ἤλιο πὺς ἀνέτειλε στὸ δουνὸ ἢ πὺς ἔδυε στὸ Ἴόνιο πέλαγος στὸν Ἀγρίλη σὺν πύρινο καράδι πάνω στὰ νερά. Θυμᾶμαι μιὰ φορὰ, πὺς ὅπως παρακολουθοῦσε τὴ δύση, πὺς ἐκείνη τὴ στιγμή τὸ λαμπρὸ ἀστέρι τῆς μέρας ἔδινε στὰ γύρω του συννεφάκια τὰ πιὸ ἀπίθανα χρυσὰ και κόκκινα και ἰώδη χρώματα, μ' ἔπιασε ἀπ' τὸ χέρι λέγοντάς μου :

— Μπάμπη, κοίτα - κοίτα αὐτὸ τὸ μεγαλεῖο τῆς φύσης! Κοίτα κι' ἀπόλαυσε τὸ μεγαλεῖο αὐτὸ τοῦ Θεοῦ. Γιατί Θεὸς εἶναι αὐτὴ ἢ ἴδρα ἢ φύση!

Τὸ ἴδιο αἰσθανότανε στίς φεγγαρόλουστες νύχτες και ὅταν ἢ θάλασσα στὸν Ἀγρίλη ἦταν ἀγρία μὲ πελώρια κύματα ἢ ὅταν ἦταν ἤμερη και φαινότανε κάνα καϊκάκι μὲ τ' ἄσπρα του πανιὰ στὸ γιάλο.

Τὰ λουλούδια πὺς ὁ ἴδιος πολλές φορές φύτευε στὸν κήπο μας, τὸν γοήτευαν μὲ τὰ ποικίλα σχήματα και χρώματά τους και πολλές φορές τὰ ζωγράφιζε.

Και ἢ ὀμορφιά τῆς γυναίκας τὸν συγκινοῦσε και μὲ τὸ φωτογραφικὸ του φακὸ ζητοῦσε νὰ καθηλώσει στὸ χαρτί τὴν ἔκφραση τοῦ χαρούμενου προσώπου, τοῦ κάλλους τοῦ σώματος. Ζήταγε σὲ κάθε φωτογραφία πὺς ἔπαιρνε, ν' ἀπεικονίσει τὴν ἔκφραση τῆς χαρᾶς και τῆς χάρης. Τὸ ἀνθρώπινο σῶμα γι' αὐτὸν ἦταν θεῖο καλλιτέχνημα. Καὶ τὸ κοίταγε, ἔτσι κι' ἂν δὲν μπορούσε νὰ τὸ φτιάξει σὺν ἑνας Φειδίας ἢ ἑνας Πραξιτέλης ἢ ἑνας Σκόπας.

Ἡ ἐπαγγελματικὴ δουλειὰ του ἦταν ν' ἀπεικονίσει στὴ φωτογραφία τὴν πιὸ ἐλκυστικὴ και γοητευτικὴ ἔκφραση. Μιὰ στάση τοῦ σώματος πὺς νὰ προκαλεῖ. Ἐνα χαμόγελο πὺς νὰ αἰχμαλωτίζει. Καὶ μὲ αὐτὴ του τὴν τέχνη, γιὰ νὰ αἰχμαλωτίσει τὴν ὀμορφιά τῶν πελατῶν του, ἔδραζε τὸ φῶς τῆς φαμίλιας του.

Ὡρες ὀλόκληρες, ἡμέρες ἀμέτρητες προσπαθοῦσε μὲ τὸ ρετούς (διόρθωμα μὲ σκληρὸ μολύδι τῆς φωτογραφικῆς πλάκας) νὰ ὀμορφάινει τὸ πρόσωπο ἑνὸς πελάτου και νὰ τὸ κάνει νὰ φαίνεται πιὸ καλότερο ἀπ' ὅτι ἦταν στὴν πραγματικότητα. Ἦταν δηλαδή ὁ καλλιτέχνης τῆς ὀμορφιάς!

— Κύρ Γιάννη! τοῦ ἔλεγαν πολλές μητέρες ἢ πατέρες. Κάνε τὴ φωτογραφία τῆς κόρης μας ὀμορφῆ, νὰ τὴν δεῖ ὁ γαμπρός στὴν Ἀμερικὴ και νὰ στερεώσει τὸ συγκέσιο. Γιατί περιμένει ὁ γαμπρός ἐκεῖ νὰ δεῖ τὴ φωτογραφία τῆς γιὰ νὰ κάνουμε ἀρραβῶνες! Καὶ ὁ πατέρας μου ἔπαρτε στὸ ρετούς, γιὰ νὰ ὀμορφύνει τὸ πρόσωπο τοῦ κο-

ριτσιού και να επιτύχει το προξενικό! Και πολλές φορές το κατόρθωνε μεταβάλλον-
τας και μιὰ άσχημη άκόμη σαν φωτομοντέλλο.

Ο κυνηγός της όμορφιάς! Αυτός ήταν ο πατέρας μου. Κι' όποιοσδήποτε έρχότανε
να φωτογραφηθεί, ήθελε — ήταν δέν ήταν εύπαρουσίαστος— να φανεί στη φωτο-
γραφία σαν κινηματογραφικό άστέρι. Κι' αυτό το γνώριζε καλά ο πατέρας μου. Ή-
ξερε πώς όλοι οι πελάτες γύρευαν όμορφιά! Και γι' αυτό την όμορφιά κυνηγού-
σε να φτιάξει. Και δίνοντας αυτή, γέμιζε χαρά τους πελάτες του.

Σε όλη αυτή την προσπάθειά του να όμορφαίνει τους πελάτες του συμμετείχα πολ-
λές φορές και εγώ. Γιατί συχνά τον βοηθούσα στο τύπωμα των φωτογραφιών. Τότε
ο φωτογράφος έκανε όλες τις χημικές συνταγές εμφάνισης μόνος του και άνάλογα
στην παίρα του και την επιδεξιότητά του έδβαιναν οι φωτογραφίες. Όταν ένας πε-
λάτης δέν ήταν εύχαριστημένος, γιατί δέν φαινότανε στη φωτογραφία όμορφος, ο
πατέρας μου τον ξαναφωτογράφιζε δωρεάν για να τον κάνει πιό όμορφο στη φωτο-
γραφία. Η όμορφιά λοιπόν ήταν το κλειδί της εύτυχίας του.

Και σ' αυτό το κυνήγι της όμορφιάς πήρα και εγώ μαθήματα και άργότερα σαν
χειρουργός στην Άμερική έκανα πολλές έγχειρήσεις μόνο και μόνο για να φτιάξω το
άνθρώπινο σώμα πιό ώραίο. Έκανα δηλαδή πλαστική χειρουργική, να φτιάξω μιὰ
στραδή μύτη, να μικρύνω έναν ύπερβολικά μεγάλο μαστό, ν' αφαιρέσω ρυτίδες του
προσώπου.

Έτσι άθελά του ο πατέρας μου μ' έδίδαξε πώς να βελτιώνω την ώραιότητα του
σώματος, γιατί μ' έμαθε να ζωγραφίζω στο χαρτί ή στο μουσαμά εικόνες μεγάλων
ζωγράφων. Κι' αυτό με βοήθησε άργότερα, γιατί έτσι ζωγράφισα και δημοσίευσα
πίνακες του ανθρώπινου σώματος που έδειχναν τους μύς ανθρώπων που έροαζόντου-
σαν. Δηλαδή όλο το μυϊκό σύστημα του ανθρώπινου σώματος το ζωγράφιζα, για να
διδάξω τους γιατρούς Άνατομική.

Φαίνεται πώς πολλές φορές μαθαίνοντας ένας ποάγμα, δέν γνωρίζουμε ποϋ και
πότε θα μās χρειασθεί αυτή ή γνώση στο μέλλον. Έτσι κι' εγώ δέν είχα φαντασθεί
πώς οι γνώσεις της ζωγραφικής θα μου χρησίμευαν στην Ίατρική.

Άρχισα τώρα να σκέφτομαι πώς θα γινόντουνα γιατρός για να σώσω τους συναν-
θρώπους μου από τόσες και τόσες άρρώστιες. Και όπου τα Γαλλικά θα μου ήταν γρή-
σιμα και ότι μιὰ μέρα — όταν θα είχα τελειώσει το Πανεπιστήμιο, που οϋτε καν είχα
άρχισει άκόμη— θα πήγαινα και στο Παρίσι! Όνειρα, όνειρα του παιδιού, αλλά έ-
κείνου του παιδιού που δέν σταμάταγε εκεί μόνο. Του παιδιού που ζήταγε την πρα-
γματοποίησή τους με κάθε τρόπο.

Είχα και την προτροπή της μητέρας μου, που πάντα με προωθούσε να προοδέ-
σω. «Μή λυπᾶσαι για μās», μου έλεγε: «Έμεις μπορεί να στερηθούμε, αλλά εϋ
θα πās στην Άθήνα να σπουδάσεις γιατρός». Και ο πατέρας συμφωνούσε μαζί της,
γιατί κι' αυτός το ζητούσε πολύ. Μόνο που άφηνε έμένα να λέγω τί θέλω, για να
μή με διάσει να κάνω κάτι που δέν αγαπούσα. Μιὰ φορά μάλιστα για να με δοκι-
μάσει αν πραγματικά ήθελα την Ίατρική, μου είπε πώς «και στην εκκλησία θα διέ-
πρεπα, αν μου άρεσε να γίνω παπάς». Και μιὰ μέρα μου έφερε στο σπίτι μας τον
καλύτερο παπά των Φιλιατρών, που ήταν φίλος του, να δει μήπως και μ' έπειθε
να γίνω και εγώ παπάς με άνώτερες σπουδές. Να σου λοιπόν ο άπρόοπτος για μένα
επισκέπτης να με ρωτάει αν μου άρεσε ο ιερατικός κλάδος. Άπότομα του είπα:

— Πώς όχι, ποτέ, ποτέ! Και τον κοίταγα έχθρικά στα μάτια σαν να με είχε
βρίσει με την έρώτησή του εκείνη. Τότε ο καλός εκείνος άνθρωπος στράφηκε προς

τόν πατέρα μου καί τοῦ εἶπε : «Κύρ Γιάννη, πάμε νά φύγουμε. Ὁ γιός σου δέν θά γίνει ποτέ παπάς».

—Γιατρός θά γίνω, Γιατρός! τοῦ φώναξα.

Χωρίς νά πούν λέξη ὁ πατέρας μου μαζί μέ τόν παπὰ φύγαγε ἀπ' τὸ σπίτι...

Ἦρθε ὁ καιρός νά πάω στήν Ἀθήνα τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1924 νά ἐγγραφῶ στήν Ἱατρική. Ἐνας θεῖος μου, ἀδερφός τῆς μητέρας μου, μοῦ χάρισε τὸ χρυσό του ρολόγι πού εἶχε φέρεῖ ἀπ' τήν Ἀμερική πού εἶχε πάει πρὶν πολλά χρόνια σάν ἐργάτης. Ἦταν τὸ μόνο πράγμα πού τοῦ εἶχε μείνει ἀπὸ ἐκεῖνη τὴ χώρα. Κι' ἐγὼ τὸ ἤξερα αὐτό. Καί σχεδὸν μέ κλάματα στὰ μάτια δέχτηκα ἐκεῖνο τὸ δῶρο μέ τὴν ὑπόσχεση πὼς κάθε ὥρα πού θά μοῦ εἰδειχνε θά τὴ χρησιμοποιοῦσα διαβάζοντας νά γίνω καλὸς γιατρός.

Ὁ πατέρας μου κάτι πῆγε νά μοῦ πεῖ, νά προσέχω ἀπὸ γυναῖκες κλπ., μὰ δέν τὰ κατάφερε. Ἔτσι ἄφησα στὸ σπίτι φεύγοντας γιὰ τὴν Ἀθήνα μοναχὸς τὸν πατέρα μου καί τὴ μητέρα μου. Οἱ ἀδερφός μου ἢ Εὐτυχία καί Νίτσα ἦσαν πλέον στήν Ἀμερική. Ἡ πρώτη παντρεμένη καί ἡ δευτέρα ἀνύπαντρη. Αὐτὲς ἀργότερα θὰ ἤμουνα πιά γιατροὺς στὸ Παρίσι θά μέ καλοῦσαν στήν Ἀμερική νά ζήσουμε μαζί.

Στὴν Ἀθήνα ἔγινα φοιτητὴς τῆς Ἱατρικῆς. Τότε δέν δίνανε οἱ μαθητές εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις ὅποιος ἤθελε διάλαγε τὴν Ἐπιστήμη του καί ἐγγραφότανε.

Ὁ ἐνθουσιασμός μου στὴ μητρόπολη ἐκεῖνη τῆς Ἑλλάδας μας δέν περιγράφεται. Ἡ κοσμικὴ κίνηση, τὰ καινούργια βιβλία, οἱ ἀρχαιολογικοὶ τόποι. Πανζουρλισμός.

Τὰ χρήματα πού μοῦ ἔστειλε ὁ πατέρας μου μοῦ ἦταν πάντοτε ἀρκετὰ καί πολλές φορές περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι εἶχα ἀνάγκη. Κι' αὐτὸ γιὰτὶ ἔκανα οἰκονομίες. Ὅταν π.χ. ἔπαιρνα τὴ λίστα στὸ ἐστιατόριο, ἔκρυβα μέ τὸ χέρι μου τὴ στήλη πού ἔγραφε τὸ εἶδος φαγητοῦ ὑπῆρχε καί κοίταζα τὴ στήλη τῶν τιμῶν. Καί ὅταν εὕρισκα 9 δραχ. τὸ πιάτο, πήγαῖνα στὸν ἀριθμὸ 5 ἢ καί 4' ἐάν ὑπῆρχε ἕνα τέτοιο πράγμα καί ὅταν σήκωνα τὸ χέρι μου πού ἔκρυβε τὸ εἶδος τοῦ φαγητοῦ καί φαινότανε «Σπανακόρυζο», αὐτὸ καί ἔτρωγα...

Δέν ἔκανα καί μεγάλη οἰκονομία γιὰ τὰ θεάτρα, ἐπειδὴ τὰ εὕρισκα ὄχι μόνο εὐχάριστα, ἀλλὰ καί μορφωτικὰ πολλὰ ἀπ' αὐτά. Ἀγόρασα μάλιστα καί ἕνα καινούργιο βιολί καί μιὰ μέρα ἀγόρασα καί γάντια Σουέντ καί ἕνα καπέλο μπορσελῖνο. Ἐπίσης καί γκέτες, πού φοροῦσαμε πάνω ἀπ' τὰ παπούτσια.

Μ' ἕνα λόγο δέν κατάλαβα κρίση οἰκονομική. Πολλὲς φορές δάνειζα μερικὲς δραχμὲς κανένα φίλο μου. Στὸ δωμάτιο μου εἶχα πάντοτε ἕνα συγκάτοικο. Γιατὶ διαβάσαμε μαζί καί βοηθοῦσε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Τὸ σπουδαιότερο ὅμως, γιὰτὶ πληρώνουμε λιγότερο νοῖκι, ἀφοῦ καθέννας μας πλήρωνε τὸ μισό.

Τὰ Χριστούγεννα καί τὸ Πάσχα ξαναγυρίζαμε στὰ σπίτια μας γιὰ τίς γιορτές. Καί ἐκεῖ τρώγαμε καλὰ καί πηγαίναμε στήν πόλη μας τὰ νεώτερα τραγούδια πού εἶχαμε μάθει στήν Ἀθήνα. Καί ἐγὼ μέ τὸ μαντολίνο καί τὸ βιολί τὰ διδάσκαμε στὰ κορίτσια τῆς γειτονίας μας στὰ Φιλιατρά. Φέρναμε δηλαδή πολιτισμὸ στὸν τόπο μας ὅλοι αὐτοὶ οἱ φοιτητές. Κανένας ἄλλος ἀπὸ ἐμένα δέν σπούδαζε ἀπ' τὰ Φιλιατρά νά γίνει γιατρός. Μόνον ἐγὼ ἤμουνα φοιτητὴς τῆς Ἱατρικῆς ἐπὶ ἕξ συνεχῆ χρόνια.

Μόλις τέλειωσα στὸ Β' χρόνο τῆς Ἱατρικῆς ἤμουνα ἀκριβῶς 20 χρόνων καί τότε μέ διαταγὴ τοῦ Κράτους ἔπρεπε νά πάω στήν Καλαμάτα νά καταταγῶ στὸ στρατὸ σάν ἀπλὸς στρατιώτης. Δέν ἔδιναν τότε ἀναβολὴ ἐπειδὴ ἤμουνα φοιτητὴς, καίτοι εἶχα ἀνάγκη νά μὴ μοῦ διακόψουν τίς σπουδές μου γιὰ νά συνεχοῦσα ἀδιάκοπα τίς μελέτες μου. Ποιὸς ὅμως στὸ Κράτος μας εἶχε τότε μυαλό; Σήμερα ἔχουν ἀλλά-

Ξε: τὰ πράγματα. Ὁ φοιτητὴς τώρα ἀφύγεται νὰ τελειώσει πρῶτα τὶς σπουδές του καὶ μόνον τότε γίνεται στρατιώτης νὰ ὑπηρετήσει χρησιμοποιώντας ὅλες του τὶς γνώσεις πού ἀπέκτησε σὰν ἐπιστήμονα γιὰ τὸ καλὸ τῆς Πατρίδας μας.

Τότε ὅμως οὔτε καὶ σὰν φοιτητὴς τῆς Ἱατρικῆς σ' ἔβαζαν στὴν εἰδικότητά σου σὰν νοσοκόμο λόγου χάρι. Ἔτσι ἐμένα, φοιτητὴ τῆς Ἱατρικῆς, μ' ἔβαλαν νὰ ὑπηρετήσω στὰ πολυδύλα πού μεταφέρονταν μὲ... μουλάρια. Καὶ ἔγινα μ ο υ λ α ρ ά ς ! Ἔναν ἄλλο ἀγράμματο χωρικὸ τὸν ἔκαναν νοσοκόμο! Τὶ εἰρωνεία! Πάντως καὶ στὴν Καλαμάτα, ἀλλὰ καὶ στὴ Δράμα πού μ' ἔστειλαν ἔπειτα ἀπὸ ἕνα τετράμηνο, πῆρα τὰ ἱατρικὰ μου βιβλία μαζί μου καὶ διάβαζα σὰν νὰ μὴν εἶχα διακόψει καθόλου τὶς σπουδές μου. Γι' αὐτὸ ἀκριδῶς στὸ τέλος τῆς διατίας πού ἀπολύθηκα ἀπ' τὸ στρατὸ πῆγα κατ' εὐθείαν στὸ Πανεπιστήμιο στὴν Ἀθήνα καὶ ἔδωσα ἐξετάσεις γιὰ τὰ μαθήματα τῆς Γ' καὶ Δ' τάξης. Ἔτσι δὲν ἔχασα κανένα χρόνο ἀπ' τὶς σπουδές μου ἐξ ἀφοριῆς τῆς στράτευσής μου.

Εὐτυχῶς ὅσο ἤμουνα στὸ στρατὸ ἕνας ἀξιωματικὸς γιατρὸς ἐκτίμησε τὶς γνώσεις μου καὶ μὲ πῆρε βοηθό του νὰ δίνω ἀναισθησία στοὺς ἀρρώστους του πού εἶχε ἐκτός τῆς στρατιωτικῆς του ὑπηρεσίας. Καὶ ἔπειτα καὶ στὸ στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο πού χειρουργοῦσε, μὲ ἄφησε νὰ τὸν βοηθῶ. Ἄν δὲν βοισκότανε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, πῶς θὰ μπορούσα νὰ ἐξακολουθήσω ἱατρικὲς σπουδές ἔπειτα ἀπὸ διακοπὴ δυὸ ὀλόκληρων χρόνων; Αὐτὴ ἦταν τότε ἡ νοστροπία τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας στὴν Πατρίδα μας...

Ὅταν ἀποστρατεύτηκα, αἰσθανόμουνα πιά πραγματικὸς ἄντρας! Διάβαζα ὅσο μπορούσα τὰ ἱατρικὰ βιβλία ἐκείνων τῶν καθηγητῶν πού ἐδίδασκαν στὴν τάξη μου. Ἀλλὰ ταυτόχρονα ἀγόραζα καὶ ἱατρικὰ βιβλία στὴ Γαλλικὴ γλῶσσα, ἐνῶ ἡ Γαλλικὴ ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν ἢ «Μεσσαζέ» μοῦ ἦταν ἀχώριστη.

Ἐτοιμαζόμουνα, κίτοι δὲν εἶνα οὔτε νὰν τελειώσει τὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν, γιὰ τὸ μεγάλο ταξίδι στὸ Παρίσι. Καὶ γι' αὐτὴ μου τὴν ἐπιθυμία δὲν ἔλεγα σὲ κανένα τίποτε. Ἦταν τὸ δικό μου μυστικὸ.

Μόνο μιὰ φορὰ μπροστὰ σ' ἕναν φαρμακοποιὸ στὰ Φιλιατρά, πού εἶδε νὰ ἔχω τὴν «Μεσσαζέ» στὴν τσέπη μου, μὲ ρώτησε γιατί εἶνα ἀγοράσει μιὰ Γαλλικὴ ἐφημερίδα. Ὅταν τοῦ εἶπα πῶς τὰ Γαλλικὰ θὰ μὲ βοηθοῦσαν στὴν Ἱατρικὴ, ὅπως καὶ αὐτὸς τὸ γνώριζε καλά, καὶ ὅτι ἴσως μιὰ μέρα νὰ πῆγαινα καὶ στὸ Παρίσι, κατέβασε τὰ μούτρα καὶ δὲν εἶπε τίποτε σὲ μένα.

Τὴν ἴδια μέρα ἔμαθα ἀπὸ κάποιον ὅτι ἐκεῖνος ὁ φαρμακοποιὸς ἔλεγε γελώντας σὲ φίλους του ὅτι ἐγὼ ὁ μικρὸς τεταρτοετῆς τῆς Ἱατρικῆς φοιτητὴς ἐμάθαινα Γαλλικὰ, γιὰ νὰ πάω στὸ Παρίσι, ἐνῶ ἀκόμη δὲν εἶχα τελειώσει οὔτε τὸ Ἑλληνικὸ Πανεπιστήμιο!

Ὅσῳ καὶ τὸ Ἑλληνικὸ Πανεπιστήμιο τέλειωσα καὶ στὸ Παρίσι πῆγα καὶ τοῦ ἔστειλα γράμματα ἢ κάρτ ποστάλ ἀπὸ ἐκεῖ. Καὶ τὰ ἔδειχνε στοὺς φίλους πού γέλαγαν κι' αὐτοί, ἀλλὰ τώρα εἰς θάρος του.

Τώρα σκέφτομαι πόσο δύσκολο εἶναι νὰ φανεῖς μεγάλος στὸν τόπο σου. Ὅλοι σὲ κοιτάζουν ἐκεῖ νὰ εἶσαι πάντοτε τὸ μικρὸ παιδάκι πού ἔπαιζε στὴ γειτονιά ξυπόλητο καὶ κακοντυμένο. Ἀδυνατοῦν νὰ καταλάβουν ὅτι ἔρχεται καιρὸς πού τὰ παιδιὰ γίνονται ἄντρας. Πού σπουδάζουν, πού ἀνεδαίνουν τὴν κλίμακα τῆς κοινωνίας. Γι' αὐτὸ πιστεύω πῶς ἂν θελεῖ κανεὶς νὰ προδεύσει, θὰ προδεύσει εὐκολότερα ὅταν εἶναι μακριὰ ἀπ' τὸν τόπο του παρὰ ἂν μείνει ἐκεῖ.

Ὁ πατέρας μου, ὅταν ἤμουνα τεταρτοετῆς φοιτητὴς, μ' ἔδλεπε ὑπερήφανα σὰν

νά ήμουνα πραγματικά τέλειος γιατρός. Τοῦ έπαιρνα τήν ἀρτηριακή πίεση καί ἀκροαζόμενα τήν καρδιά του μέ τὸ στηθοσκόπιο. Τώρα έπαιρνε καρδιοτονωτικά φάρμακα, γιατί τὸ ἄσθμα ποῦ εἶχε στά νεανικά του χρόνια τοῦ τήν εἶχε ἀδυνατίσει.

Μοῦ ἔλεγε πολλές φορές πὼς θά πέθαινε γρήγορα. Καί πραγματικά ὅταν ἔβγαλε στή μέση του κάτι ἐξανθήματα, ποῦ ἔδειχναν σημάδια Ἑρπητος Ζωστήρος καί μαζί μέ αὐτά πέρασε καί τὸ δάγκειο πυρετό, τότε στή μεγάλη ἐπιδημία ἐξαντλήθηκε. Τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1928, τήν πρώτη καί τελευταία φορά ποῦ εἶδα νά πέφτει ἐλαφρὸ χιόνι στά Φιλιατρά, ὁ πατέρας μου πέθανε.

Μοῦ τηλεγράφησαν στήν Ἀθήνα καί πήρα τὸ τραίνο. Ἐφθάσα στά Φιλιατρά. Τὸν κλάψαμε καί τὸν θάψαμε στὸν οἰκογενειακό μας τάφο...

Ἔτσι ἔμεινα ἐγὼ καί ἡ μητέρα μου στήν Ἑλλάδα. Καί μοῦ ἔλεγε ἡ μητέρα τὸ πόσο ἦταν ὁ πατέρας μου υπερήφανος γιὰ μένα. Πὼς ὁ θάνατός του — ἔτσι τῆς ἔλεγε — δὲν εἶχε καμμιά σημασία, ἀφοῦ τήν ἄφηνε στά χέρια τοῦ γιοῦ του.

— Ὁ Μπάμπης μας θά σὲ προσέξει καλύτερα κι' ἀπὸ μένα.

Ἔτσι καί ἔκανα. Πῆρα στήν ἀγκαλιά μου ἐκείνη τῆ μάνα καί μέ ἀγάπη καί στοργή τῆ δεδαίωσα πὼς ποτέ, μὰ ποτέ δὲν θά τήν πίκρανα. Τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα μου θά τὸ κρατοῦσα ψηλά. Μιά μέρα θά ἔφτιαχνα γιὰ τ' ὄνομά του, γιὰ τῆ μνήμη του, κάτι μέσα στά Φιλιατρά. Καί ὅταν ἀργότερα ἔφτιαξα τὸ ΦΟΥΡΝΑΡΑΚΕΙΟ Πνευματικὸ Κέντρο στά Φιλιατρά, τὸ ἔκανα γιὰ τ' ὄνομά του. Ἐκεῖ εἶναι σήμερα ἡ Προτομή του καί τὸ Πορτραῖτο του. Καί ὅλα αὐτά γιὰ τῆ μνήμη του. Ἀπ' ἔξω ἀπ' τὸ Φουρνάκειο εἶναι μιὰ μεγάλη φωτεινὴ ἐπιγραφή ποῦ φέρει τ' ὄνομά του. Κι' αὐτὴ συμβολίζει τὸ μικρὸ κεράκι γιὰ τήν ψυχὴ τοῦ πατέρα μου...

Μπορεῖ νά τὸ ἔφτιαξα ἐγὼ, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ γιὸ τὸν ἔφτιαξε ὁ πατέρας μου καί σ' αὐτὸν πρέπει ἡ τιμὴ.

Στὸν τάφο του, μικρὸς καί ταπεινὸς δὲν ἦταν οὔτε ἓνας σταυρός, γιατί θεώρησα πὼς τὸ Πνευματικὸ Κέντρο ποῦ φέρνει τ' ὄνομά του μέσα στά Φιλιατρά μετράει ὄχι γιὰ ἓναν, ἀλλὰ γιὰ ἑκατὸ σταυρούς καί πολῦτιμους τάφους. Ὡστόσο ὁ Σύλλογος τοῦ Πυρσοῦ πήγε στὸν τάφο του καί ἐν ἀγνοία μου τοποθέτησε ἐκεῖ ἓναν μικρὸ μαρμάρينو σταυρό.

Γιὰ μένα ἡ ψυχὴ τοῦ πατέρα μου δὲν εἶναι ἐκεῖ κοντὰ στὸν τάφο του, παρὰ εἶναι μέσα στὸ Φουρνάκειο, ποῦ ὑπάρχει ἡ προτομή του καί ἡ φωτογραφία του. Ἐκεῖ εἶναι τὸ σπίτι του καί ἐκεῖ πηγαίνω καί τὸν βλέπω καί τὰ «λέμε» κρυφὰ χωρὶς νά μᾶς ἀκούει κανένας.

Ἦρθε καιρὸς ποῦ πήρα τὸ δίπλωμά μου. Ὅταν τὸ διάβασα, εἶδα πὼς ἦταν μέ «λίαν καλῶς». Πολλοὶ δίνουν προσοχὴ στοὺς βαθμούς. Ἐγὼ δὲν δίνω. Ἀπλῶς πιστεύω πὼς μετὰ τίς πανεπιστημιακὲς σπουδὲς ἀρχίζει ἡ πραγματικὴ μάχη γιὰ τήν Ἐπιστήμη. Τί εἶδος καί πόσα βιβλία διαβάξεις... Πόσους ἀρρώστους βλέπεις... Τί δικές σου ἔρευνες κάνεις... Πόσο ψηλά σκοπεύεις νά πᾶς... Πόσο πολὺ τὸ θέλεις νά ἐπιπλεύσεις στὸ ἐπάγγελμά σου... Αὐτὰ μετροῦν. Ἡ Σπουδὴ γιὰ τὸν ἐπιστήμονα δὲν σταματάει ποτέ! Νέες ἐφευρέσεις, νέες μέθοδοι ἀντικαθιστοῦν τίς παλιές. Τίς ἀχρηστεύουν. Καί ἔρχονται ἄλλες καλύτερες, τελειότερες καί πολλές φορές θαυματουργές. Καί τότε πρέπει νά ξέρεις ξένες γλώσσες γιὰ νά τίς παρακολουθεῖς αὐτές τίς ἀνακαλύψεις ἀμέσως ἀπ' τήν πηγὴ. Ἀπ' τῆ Γαλλία, ἀπ' τῆ Γερμανία, ἀπ' τήν Ἀγγλία, ἀπ' τήν Ἀμερική. Ἀλλοίμονο σὲ κείνον τὸ γιατρό στήν Ἑλλάδα ποῦ περιμένει ἀπὸ μεταφράσεις, ποῦ μέχρι νά τυπωθοῦν ὅ,τι γράφουν εἶναι πιά παλιό, γιὰ νά μορφωθεῖ.

Γι' αυτό φωνάζω στους νέους γιατρούς μας να μάθουν τουλάχιστον μια ξένη γλώσσα. Τουλάχιστον την Αγγλικήν πρέπει να την ξέρει κάθε γιατρός σήμερα και κάθε νοσοκόμα ακόμη.

Στην Ελλάδα δεν γίνονται οι σοβαρές έρευνες που γίνονται σήμερα στην Αμερική. Όχι γιατί το μυαλό του Έλληνα ύστεραϊ. Απλούστατα γιατί δεν έχουμε στην Ελλάδα επί του παρόντος τα υλικά μέσα. Αργότερα ίσως να τ' αποκτήσουμε. Αλλά και τότε θα χρειαζόμαστε επικοινωνία μεταξύ των επιστημόνων έρευνητών, όποτε πάλι πρέπει να γνωρίζουμε τουλάχιστον Αγγλικά, για να ρίξουμε τα Σινικά τείχη, το εμπόδιο της γλώσσας.

Δεν υπάρχει ένα βιβλίο σήμερα που αξίζει τον κόπο να διαδαστεί χωρίς να είναι μεταφρασμένο στα Αγγλικά. Είτε Κινέζικο, είτε Ρωσικό, είτε και Γιαπωνέζικο άμέσως μεταφράζεται στα Έγγλέζικα. Πήγαινε τώρα σὺ νέε γιατρέ, αν δεν γνωρίζεις Έγγλέζικα να περιμένεις τουλάχιστον μιὰ διατία να τὰ διαβάσεις σὲ μετάφραση! Αλλά όπως είπα άλλου, για να μάθει κανείς καλά τὰ Έγγλέζικα, πρέπει να χύσει μαύρα δάκρυα. Αξίζει όμως τὸν κόπο, αξίζει τὴν προσπάθεια. Τὴν προσπάθεια ὄχι μιᾶς και δυὸ ἡμερῶν, ὄχι ἐνὸς ἢ δυὸ χρόνων, ἀλλὰ ὀλόκληρων δεκαετιῶν! Όχι μόνο για να τὰ μάθει κανείς, ἀλλὰ και να συγκρατήσει να μὴν τοῦ φύγουν, ἅμα δὲν διαδάζει κάθε μέρα και δὲν τὰ μιλάει.

Όλο τὸν καιρὸ που ἔμεινα στὴν Ἀθήνα, θυμόμουνα τὰ ἄμορφα καλοκαίρια που περνοῦσα στὸν ὠραῖο Ἀγρίλη. Στὴ γραφικὴ ἀκρογιαλιὰ που ὄλα τὰ παιδικὰ μου χρόνια τὰ εἶχα περάσει στὸ ἐξοχικὸ σπίτι τῆς γιαγιᾶς μου. Ἐκεῖ λοιπὸν ξαναγύριζα κάθε καλοκαίρι που μπορούσα να ξεφύγω ἀπ' τὴν Ἀθήνα. Και ἐκεῖ ἔκανα ὄνειρα. Όνειρα να χτίσω μιὰ μέρα κάτι δικό μου. Αὐτὴ ὄμως ἡ ὠρα φαίνεται πὺς τότε ἀκόμη δὲν εἶχε ἔρθει. Ἦταν μόνο ἓνα θαμπὸ ὄνειρο που με τὸν καιρὸ ὄμως φούντωνε μέσα μου. Μοῦ μίλαγε για κάστρα, για βασιλοπούλες και βασιλιάδες.

Διάβαζα στα Γαλλικά ἓνα βιβλίο «Ἡ ἄγρια θάλασσα» τοῦ Πιέρ Μαέλ. Και στὸ διάβασμα ἔβλεπα τὸν Ἀγρίλη με τίς ἡμέρες τῆς θαλασσοταραχῆς και φουρτούνας. Διάβαζα ποιήματα τοῦ Β. Ούγκω που περιγράφει τὰ μεγάλα ὄραματα τῆς φύσης, τὰ ἡλιοδασυλέματα πρὸ παντός. Και πάλι μπροστά μου ἔρχότανε ὁ Ἀγρίλης. Γιατί αὐτὸς ὁ τόπος για μένα ἔκλεινε ὄλες τίς φυσικὲς ὄμορφιές.

Όστόσο ἦταν καιρὸς πιά να φύγω για τὸ Παρίσι, να τελειοποιηθῶ στὴ Χειρουργικὴ, που πρωτοδιδάχτηκα στὸ Νοσοκομεῖο τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ» ἀπ' τὸ διάστημα τότε χειρουργὸ Ν. Σιπαρούνη, που με ἄφηνε να τὸν βοηθῶ ὄταν χειρουργοῦσε και χωρίς καν να ἤμουνα ἐπίσημα διορισμένος στὸ ἴδρυμα ἐκεῖνο. Ἀπλῶς γιατί με εἶδε πόσο πολὺ ἤθελα να μάθω ἀπ' αὐτὸν τὸν ἀρχιμαέστρο τῆς χειρουργικῆς. Ἐμεινα ἓναν ὀλόκληρο συνεχῆ χρόνο μαζί του και φεύγοντας για τὸ Παρίσι ἔπειτα που εἶδα τοὺς καλύτερους Γάλλους χειρουργούς, τοῦ ἔγραφα πὺς τί κρῖμα που δὲν ἔβρηκα κανέναν ἀπ' αὐτοὺς τόσο ἐπιδέξιο ὄσο αὐτόν! Και αὐτὸ ἦταν ἀλήθεια. Όστόσο τὸ Παρίσι μου ἔδωσε ἄλλες ἐπιστημονικὲς χαρές. Βρῆκα στα Ἀνατομεῖα του πολλὰ πτώματα να μαθαίνω χειρουργικὴ Ἀνατομικὴ, που οὔτε σὲ ὄνειρο δὲν θὰ τὰ εἴρισκες στὴν Ἀθήνα. Στὸ Παρίσι τότε ἄκουγες τοὺς πὺς μεγάλους ἐπιστήμονες να δίνουν διαλέξεις.

Στα πολλὰ Νοσοκομεῖα του ἔβλεπες ὄτι σπάνια νοσήματα ἤθελες. «Ἀνοιχτὸ Σχολεῖο» ἦταν ὄλο τὸ Παρίσι για κείνον που ἤθελε να μάθει, να διδαχθεῖ πραγματικά. Ταυτόχρονα πήγαινα στα Μουσεῖα του, στα πάρκα του, στα δάση του. Ἀνέβαινα πάνω στὸν Πύργο Ἀἴφελ και σκέφτηκα μιὰ μέρα να ἔφτιαχνα και ἐγὼ ἓνα

μικρό μοντέλο, ένα όμοιά του στα Φιλιατρά και αργότερα το έφτιαξα.

Απ' το Παρίσι πήγα στο Λονδίνο και τέλος μ' ένα „Αγγλικό υπερωκεάνειο πλοίο (τότε δεν υπήρχαν δρομολόγια αεροπλάνων) στη Νέα Υόρκη και έπειτα στο Σικάγο. Εκεί με υποδεχτήκανε οί δυό μου αδερφές Εύτυχία και Νίτσα και οί γαμπροί μου Βασίλης και Νίκος. Εκεί αντίμωσα και τή μητέρα μου, πού τήν είχα σταίλει έξη μήνες πρωτύτερα για να δαί τις κόρες της.

Τι εύτυχία! Τι χαρά! Όλη ή οικογένεια μαζί σέ μιá νέα χώρα. Έγώ γιατρός γνωρίζοντας όμως Γαλλικά και Αμερικάνικα δεν βρήκα καμιά δυσκολία ν' αρχίσω να βλέπω άρρώστους. Βλέπατε ήμουνα άπ' το Παρίσι! Τήν πόλη πού τότε ακόμη άκουγε κανείς να έχει κύρος στον πολιτισμένο κόσμο. Δεν άργησα να διοριστώ και Έπιμελητής στη Σχολή CHICAGO MEDICAL SCHOOL με τ' όνομα Φουρναράκης —τ' όνομα πού έπειτα έγινε για επαγγελματικούς λόγους FOURNIER— γιατί είχα τις επιστημονικές μου μεταπτυχιακές εργασίες στο Παρίσι και έπειδή τ' όνομα FOURNIER θά πεί τό ίδιο πού λέγει τό Έλληνικό μου όνομα.

Οί δουλειές μου και πριν ακόμη πάρω τήν άδεια μου στην Αμερική πηγαίνανε καλά. Και όταν τήν πήρα, άνοιξα γραφείο στο κεντρικώτερο μέρος του Σικάγου. Στο DOWN TOWN. Όλα πήγαιναν καλά, αλλά στο 1939 ήρθε ό πόλεμος. Αποκλειστήκαμε στην Αμερική μέχρι τό 1947. Στα 1948 γύρισα στην Ελλάδα. Δεν μπόρεσα όμως να κατέβω στον Αργίλη, γιατί ήταν στους δρόμους και στους σιδηροδρόμους πολλοί άνταρτοπόλεμοι. Έκανα μιá διάλεξη στο Πανεπιστήμιο, όπου βρέθηκαν όλοι οί ανώτεροι χειρουργοί της Ελλάδας και ό δάσκαλός μου Ν. Σιπαρούνης, πρώτος και καλύτερος. Τούς ύποσχέθηκα ότι θά ξαναγύριζα στην Ελλάδα μας. Πώς θά έστελνα, γιατί δεν είχιν, ένα μεγάλο προβολέα για τις διαλέξεις, πράγμα πού έκανα. Πολλές φορές ξαναγύρισα τά καλοκαίρια και πάντοτε στον Αργίλη.

Η γιαγιά μου είχε πεθάνει τότε. Θυμόμουνα τά παραμύθια του Αργιλιού. Ένας αδερφός της μητέρας μου, πού ήταν πολλά χρόνια στην Αμερική, γύρισε στην Ελλάδα. Έμεινε στον Αργίλη τά καλοκαίρια. Κι' αυτός μου είπε πώς θά μου έδινε ένα κομμάτι γής στον Αργίλη να χτίσω και έγώ κάτι, άφού άγαπούσα αυτό τό μέρος τόσο πολύ. Δέχτηκα. Κάναμε τά συμβόλαια και στην αρχή έχτισα έναν ψηλό Φάρο. Τό άλλο καλοκαίρι έχτισα τό Άλογο του Ποσειδώνα, πού φαντάζει μέσα στη μυθολογία μας. Μετά ένα τριόροφο σπίτι κολλητά με τό Φάρο. Και τότε πιά εκδηλώθηκε μέσα μου άπ' τά παραμύθια πού είχα άκούσει σέ όλα τά παιδικά μου χρόνια, να χτίσω τό Κάστρο των Παραμυθιών. Τό 1971 ξαναγύρισα στην Ελλάδα αυτή τή φορά να φτιάξω τό Κάστρο. Και έδαλα μπροστά πολλούς μαστόρους.

Κάποιος είπε «Σάν θέλεις ν' αγαπήσεις πολύ τήν πατρίδα σου, πήγαινε στο έξωτερικό για λίγα χρόνια». Και έγώ δεν είχα φύγει για λίγα μόνο, αλλά για δεκαοχτώ όλόκληρα χρόνια και σκεφθείτε με πόση λαχτάρα άγάπησα τον τόπο πού είχα άναστηθεί. Όχι μόνο όσο καιρό ήμουνα στην Αμερική και έδλεπα τις τεχνικές προόδους της και ζήλευα και ήθελα να ήταν και στην Ελλάδα μας ότι είχε εκείνη ή μεγάλη χώρα, αλλά έγραψα και έξέδωσα ένα διδλίο στην Έλληνική γλώσσα με τίτλο «Πώς βλέπω τήν Αμερική», για να διαβαστεί άπ' όσους Έλληνες δεν είχιν επισκεφθεί τον κόσμο εκείνο. Η έκδοση έγινε τό 1948.

Πολλοί σήμερα είναι εκείνοι πού διάδασαν τό διδλίο μου. Γιατί τό κυκλοφορούσα δωρεάν στα Φιλιατρά και σέ άλλους γνωστούς μου τόπους.

Έχουν περάσει μετά τον πόλεμο σχεδόν 45 χρόνια και ξεχνώμε συνήθως σέ τι κατάσταση βρισκότανε τότε ή Ελλάδα μας. Η δοξασμένη, αλλά άσασισμένη αυτή

Πατρίδα μας. Και ἐγὼ πού ἔδλεπα τὴν κατάσταση ἐκείνη, ζήτησα ὅσο μποροῦσα νὰ διορθώσω. Ἐστέλνα δέματα μὲ ρούχα στοὺς συγγενεῖς. Γραφικὰ καὶ τυπογραφικὰ εἶδη στὸ Γυμνάσιο τοῦ τόπου μου, ρολόγια, φωτογραφικὲς μηχανές, ἀθλητικὰ εἶδη γιὰ τοὺς μαθητὲς. Κινηματογραφικὸς προβολεῖς, τηλεσκόπιο, μικροσκόπιο, βιβλία, περιοδικά. Τὸ περιοδικὸ «Λουλούδια» πού ἔδγαυε στὰ Φιλιατρά, τὸ τύπωναν οἱ μαθητὲς τοῦ Γυμνασίου στὸ πιεστήριο πού τοὺς εἶχα στείλει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ. Φρόντιζα νὰ χτισθεῖ Νοσοκομεῖο στὰ Φιλιατρά κλπ.

Ἄλλὰ δὲν ἦταν μόνο στὴν Ἀμερικὴ πού ζητοῦσα νὰ μάθω κάτι γιὰ νὰ τὸ μεταφέρω στὴν Πατριδοῦλα μου. Πήγαυνα καὶ σὲ ἄλλες χώρες νὰ δῶ, εὐθὺς ἀμέσως πού σταμάτησε ὁ πόλεμος. Πήγα στὴν Πορτογαλία, στὴν Ἰσπανία, πού εἶδα τὰ πολλὰ καὶ ὠραία τους Κάστρα πού ἀγαποῦσα ἀπὸ παιδί τόσο πολύ. Σαναγύρισα στὴν Ἀγγλία, στὴ Γαλλία, στὴ Γερμανία, στὴν Ἑλβετία, στὴν Ἰταλία. Κι' αὐτὰ τὰ κράτη ἔχουν μεγάλο πολιτισμό. Αὐτοὶ οἱ τόποι ἔχουν ἀπορροφήσει τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πνεῦμα καὶ ἔχουν προσθέσει καὶ τὸ δικό τους. Γι' αὐτὸ στὸ μεγάλο δρόμο τῆς προόδου ἡμεῖς πού οὔτε τὸν ἀρχαῖο μας πολιτισμό, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὴ τεχνολογία τῶν τελευταίων χρόνων δὲν μάθαμε «τ ἐ λ ε ι α» ἀκόμη, μείναμε κάπως πίσω. Κι' αὐτὸ τὸ «πίσω» μὲ πείραζε καὶ προσπαθῶ ὅσο μπορῶ νὰ σπρώξω καὶ ἐγὼ νὰ ξεκινήσουμε καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες καὶ νὰ ξεπεράσουμε ἀκόμη, ἂν θέλουμε, τοὺς σημερινούς λαοὺς πού λέγονται «προηγμένοι».

Μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐφτιαξα στὰ Φιλιατρά τὸ «ΦΟΥΡΝΑΡΑΚΕΙΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ». Ἐπίσης μιὰ γήινη περιστρεφόμενη Σφαίρα, μιὰ στέγη γιὰ μικροὺς μαθητὲς σὰν βιβλιοθήκη, πού σήμερα στεγάζονται οἱ Πρόσκοποι τοῦ τόπου μου. Καὶ ἐκεῖ στὸ πατρικὸ μου περιδῶλι ἔστεισα καὶ ἕνα μικρὸ ὁμοίωμα τοῦ Πύργου τοῦ Ἀϊφφελ. Καὶ ὁ CHARLES DE GAULLE καὶ ὁ J. F. KENNEDY μὲ συνεχάρησαν γι' αὐτὸ μὲ ἐπιστολὲς καὶ φωτογραφίες τους πού εἶναι σήμερα στὸ Φουρνάρακειο.

Ὅσο καὶ νὰ προσπαθήσουμε ὅμως ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες νὰ φθάσουμε τὴν Ἀμερικάνικη τεχνολογία, αὐτὸ δὲν θὰ γίνεῖ σὲ λίγα χρόνια. Θὰ περάσουν ἀρκετὲς δεκαετίες γιὰ νὰ φτιάχνουμε κομπιούτερς ἢ νὰ βρεθοῦμε στὴν πρώτη σειρά σὰν ἐρευνητὲς τοῦ διαστήματος. Καὶ μέχρι τότε, σκέφτηκα, τί θὰ γίνεῖ; Γιατί τουλάχιστον ἐγὼ νὰ μὴ στραφῶ πρὸς ἕνα κλάδο τοῦ πνεύματος πού εἶναι ἀκόμη ζηλευτὸς καὶ εἶναι κυρίως Ἑλληνικὸς; Σκέφτηκα τὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία, τὰ ὀνόματα τῆς ὁποίας πῆραν ὅλα τὰ ἀστέρια καὶ οἱ πλανῆτες. Καὶ ἀφοῦ ἡ Ἑλλάδα δὲν θὰ φτιάχνει «Κάντιλακς», μπορεῖ νὰ φτιάξει ὁμοιώματα θεῶν (Ποσειδῶνα καὶ Ἀθηνᾶς) καὶ βιβλιοθήκες μὲ θέματα καθαρῶς ἑλληνικά; Μὲ Μουσεῖα πού δείχνουν τὸ ἑλληνικὸ μας πνεῦμα;

Τὰ Κάστρα πού ἀγαποῦσα βρῆκαν κι' αὐτὰ τὴ θέση τους. Στὸν τόπο μας ἔζησαν οἱ Ἰππότες καὶ χιλιάδες Ἕλληνες μαζί τους ἐπὶ 250 χρόνια. Ἡ Κυπαρισσία ἔχει ἀκόμη τὸ Κάστρο τῆς, πού διαλαλεῖ στὸν κόσμον τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ γεγονός. Γιατί νὰ μὴ δείξουμε κι' ἡμεῖς ἱστορικὰ μέσα σ' ἕνα παλάτι μὲ τοὺς ψηλοὺς του πύργους, πῶς ζοῦσαν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι; Καὶ ἂν φτιάξουμε ἕνα Κάστρο πού νᾶχει καὶ λίγο παραμῦθι μέσα του δὲν θὰ ἦταν ἀκόμη καλύτερα;

Ὁ DISNEY στὴν Ἀμερικὴ ἔχτισε ἕνα τέτοιο Κάστρο σὲ δυὸ περιοχὲς καὶ τὸ ἔμαθε ὅλος ὁ κόσμος. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ στὸ Τόκυο. Γιατί ὄχι καὶ στὸν Ἀγρίλη; Στὸν τόπο τῶν ὀνείρων μου; Στὸν τόπο πού ἡ γιαγιά μου μοῦ ἔλεγε τὰ παραμῦθια μὲ βασιλιάδες καὶ βασιλοπούλες;

Και ο καιρός ήρθε. Ξύπνησε μέσα μου το παιδί. Γιατί όλοι μας και στα γερά-
ταιά μας ακόμη κρύβουμε μέσα μας ένα παιδάκι, όπως το δεβαιώνουν σήμερα όλοι
οί ψυχολόγοι.

Ξύπνησε το παιδάκι, λοιπόν. Και το αποτέλεσμα ήταν να χτισθεί το ΚΑΣΤΡΟ
ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ.

Έτσι λοιπόν βλέποντας την παιδική μου ζωή διαπίστωσα πως δεν είχα περιορι-
σμούς σαν παιδί. Δεν είχα πιέσεις και τιμωρίες. Άπεναντίας είχα συμπαράσταση
και προτροπές. Δεν είχα κρίσεις οικογενειακές, δρισκόμουνα σ' ένα ειρηνικό περι-
βάλλον. Ο πατέρας μου με τη μητέρα μου δεν είχαν ποτέ, μα ποτέ, μαλώσει. Μόνο
αγάπη και σεβασμό είχε ο ένας προς τον άλλον. Και προς τα παιδιά τους όλο αγά-
πη και στοργή έδειχναν. Όχι για έναν μήνα ή για ένα χρόνο, αλλά πάντοτε και
παγτού. Ποτέ οί γονείς μου δεν μου κατέστρεψαν τὰ όνειρά μου, τὰ παιδικά μου ώ-
ραία όνειρα.

Ο Άλφρε Ντέ Βινό γράφει πως «έπιτυχημένη και ζηλευτή ζωή (μεγάλη ζωή).
μπορεί να πει πως έχει ο άνθρωπος εκείνος, όταν μπορεί τα όραία του παιδικά
όνειρα να τα πραγματοποιήσει αργότερα στα χρόνια της ώριμης ηλικίας του». Με
ένα λόγο, όταν μπορεί κανείς να πραγματοποιήσει ό,τι όνειρεύτηκε μικρός.

Σύμφωνα με τον όρισμό αυτό φαίνεται πως εγώ που πραγματοποίησα τὰ παιδι-
κά μου όνειρα περνάω μιὰ ολοκληρωμένη και πετυχημένη ζωή. Και σ' αυτό το ση-
μείο συμφωνώ απόλυτα. Γιατί ακράδαντα πιστεύω πως ό δίδων έχει πολύ μεγαλύ-
τερη χαρά απ' τον λαμβάνοντα. Με τις ανωτέρω σκέψεις συμφωνούν όλοι οί πετυ-
χημένοι γνωστοί και φίλοι μου.

Το Κάστρο λοιπόν και το Άλογο του Ποσειδώνα και τὰ τόσα άλλα πράγματα
έγιναν γιατί το άτραυματίστο παιδί, ο Μπάμπης Φουρναράκης, που δούλεψε στα
ξένα πενήντα ολόκληρα σκληρά και ακατάπαυστα χρόνια, που ούτε Χριστούγεννα
ούτε Πάσχα έπαψε να εργάζεται και δεν του έφυγε ούτε μιὰ στιγμή από άδιαφορία
ή όκνηρία. Που έδειξε ζήλο στη δουλειά του και κέρδισε χρήματα στην πλούσια
και παραξηγημένη εκείνη χώρα που λέγεται Άμερική, βρήκε την ώρα να τὰ χρη-
σιμοποιήσει για να χτίσει Βιβλιοθήκη και Θέατρο και Γήινη Σφαίρα και Άιφφελ
και Κάστρο και Μουσείο...

Γιατί έγινε το Κάστρο; Γιατί ευτύχησε να δει πολλά Κάστρα σ' όλη την Εύρω-
πη. Γιατί τὰ μυθολογικά χτίσματα; Γιατί διάβασε σε ξένα βιβλία σοφών έλλημιστών
ξένων συγγραφέων γύρω απ' το άθάνατο έλληνικό πνεύμα της Άρχαιότητας. Στην
Έλλάδα δεν υπάρχουν ούτε τόσο πολύ μορφωμένοι Έλλημιστές ούτε τόσο πολύτιμες
εκδόσεις.

Άπ' την Άμερική έχω αγοράσει κάπου πέντε χιλιάδες τόμους, που τους έστει-
λα όλους στη Βιβλιοθήκη του Συλλόγου «Ο Πυρρός» που στεγάζεται στο Φουρνα-
ράκειο. Και όλα αυτά τὰ βιβλία που τὰ έστειλα ταχυδρομικώς σε μικρά πακέτα, τὰ
έχω διαλέξει εγώ. Τὰ πλήρωσα εγώ, τὰ πακέτα τὰ έδωσα με τὰ ίδια μου τὰ χέρια
και τὰ πήγα στο Ταχυδρομείο εγώ.

Μόνο τους τίτλους των βιβλίων αυτών να μάθετε είναι: κολοσσιαίο έργο. Και ό-
λα αυτά για τὰ Φιλιατρά μας. Το μικρό και το μεγάλο τυπογραφείο που έστειλα στα
Φιλιατρά και τυπώθηκε το περιοδικό «Τὰ Λουλούδια», εγώ το βρήκα και εγώ το
φόρτωσα στο καράδι που το έφερε απ' την Άμερική. Γιατί; Γιατί είχα τον ένθου-
σιασμό και τη θέληση να βοηθήσω τον τόπο μου. Και τὰ χαρίσματα αυτά μου τὰ εί-
χε δώσει ο πατέρας μου και ή μητέρα μου.

Και η οικονομική μου επιτυχία στην Αμερική ήταν τύχη ή το αποτέλεσμα των διδασκαλιών της μητέρας και του πατέρα μου να γίνω καλός επιστήμων, να είμαι καλός στον κόσμο; Γιατί ο κόσμος μου τα έδωσε. Με εμπιστεύθηκε για καλό γιατρό. Για έντιμο εργάτη, για ευσυνείδητο επιστήμονα αξίον εμπιστοσύνης.

Λοιπόν, αν θα ήθελα να θυγάτω ένα συμπέρασμα γιατί έφτιαξα ό,τι έφτιαξα, θα έλεγα πως πρώτα απ' όλα οι γονείς μου με την κατανόησή τους και την αγάπη τους δεν τραυματίσαν ποτέ την παιδική μου ψυχή. Δεν σκότωσαν δηλαδή εκείνο το άθωο παιδάκι που όλοι έχουμε μέσα μας όσο και αν μπαίνουμε σε ηλικία. Γέροι και γριές έχουν πάντα μέσα τους ένα παιδάκι και εκείνο που λέγουμε πως «οι Γηράσκοντες παλίμπαιδες γίνονται» θα πει πως ξαναγυρίζει ή ξυπνάει και πάλι εκείνο το παιδάκι μέσα τους που είχαν τόσα χρόνια κρυμμένο και άφανές.

Γι' αυτό και οι παππούδες και οι γιαγιάδες μπορούν να παίξουν σαν παιδάκια με τα εγγόνια τους. Και οι ψυχολόγοι σήμερα αυτό λένε. Όλοι έχουμε μέσα μας ένα μικρό παιδί. Και αυτό το παιδί όποιος το διατηρήσει άθικτο, άπιστο και το περιποιηθεί, θα βρει τη ζωή χαρούμενη, τα προβλήματά του θα λύνονται ευκολότερα, τα βάρη της ζωής θα είναι ελαφρότερα. Θα είναι δημιουργικότερος, τη ζωή θα την κρίνει φιλοσοφικότερα όσο σκληρή και να φαίνεται. Τα νεύρα του θα είναι ήρεμότερα, οι σκέψεις του πιο ισορροπημένες. Αυτό λένε οι ψυχολόγοι σήμερα. Παιδιά που δεν αγαπηθήκανε απ' τους γονείς, στα Όρφανοτροφεία, γίνονται οι μεγαλύτεροι δυστυχείς τύποι ως ενήλικες. Λοξοδρομούν σε πράξεις παράνομες. Δύσκολα κάνουν φίλους. Φαίνεται πως η αγάπη τρέφει το πνεύμα και το σώμα.

Και την αγάπη την πήρα απ' το σπίτι μου. Και πήρα την αγάπη για την Ελλάδα, γιατί έζησα κάπου πενήντα χρόνια στα ξένα. Και την πόνεσα. Δίψασα για τον τόπο μου. Για το ελληνικό πνεύμα.

Γι' αυτό έφτιαξα το Φουρνάκειο Πνευματικό Κέντρο στα Φιλιατρά. Γιατί όποιος ανοίγει ένα σχολείο, όπως λέγει ο Β. Ούγκώ, κλείνει μια φυλακή. Και τον Κένταυρο Χείρωνα έφτιαξα, γιατί ήταν ο καλύτερος δάσκαλος και του Άσκληπιού, του θεού της Ιατρικής, και του Όρφέα του Μουσικού, του Ίάσωνα, του Πηλέα, του Μελεάγρου, του Ηρακλή κλπ.

Γι' αυτό έφτιαξα και τον Πύγασο σαν σύμβολο της ποιήτης και των ύψηλότερων ιδανικών. Γι' αυτό έφτιαξα την Αργώ, το καράδι που πήρε τα ξακουστά ελληνόπουλα σε δόξες και θριάμβους. Γι' αυτό έγιναν και οι Ίππότες σαν σύμβολο ανδρείας και ευγενείας.

Τό 'Ηρώον του 1821 και 1941

Στο νότιο μέρος του Κάστρου, σε απόσταση πενήντα μέτρων, υπάρχει το 'Ηρώον. Αυτό αποτελείται από ένα τείχος 20 μέτρων περίπου και ύψους κάπου 2 μέτρων υποδιαιρεμένο σε 12 τεμάχια (πανώ) με κάθετες χτιστής στήλες. Κάθε στήλη έχει

στο άνω της άκρο ένα μεγάλο άνθοδοχείο. Και κάθε πανώ έχει μιá ανάγλυφη προτομή τών κυριωτέρων έθνικών μας ήρώων τής Έπανάστασης του 1821. Στο κέντρο του τείχους αυτού ύψοῦται μιá πυραμίδα χτισμένη σ' ένα μεγάλο τείχινο τετράγωνο πανώ πού μαζί φθάνουν σέ ύψος 5 μέτρων. Πάνω στήν πυραμίδα είναι ανάγλυφη ή ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ, ένώ πάνω στο τετράγωνο πανώ στή βάση είναι ανάγλυφος ό ΑΗ ΓΙΩΡΓΗΣ πάνω στο άλογό του. Η πυραμίδα στο πάνω της μέρος έχει ένα σταυρό ένός μέτρου. Στο ανατολικό άκρο του Ηρώου σάν συνέχεια του τείχους είναι τό πανώ του πυροβολητού ΔΑΒΑΚΗ, του ήρωα του 1941 και στο δυτικό άκρο τό πανώ του ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, του ήρωα τής άεροπορίας του 1941. Έτσι τιμούμε και τό 1821 και τό 1941.

Λόγω του Ηρώου αυτού, ή πλατεία πού θρίσκειται στά θέρεια του μέχρι του Άλόγου του Ποσειδώνα, ονομάζεται ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ.

Τό άγαλμα του Κένταυρου Χείρωνα

Δυτικά τής πλατείας τών Ηρώων πάνω σ' ένα τεράστιο θάθρο είναι τό άγαλμα του ΚΕΝΤΑΥΡΟΥ ΧΕΙΡΩΝΑ, πού έχει πάνω του τόν μικρό ΑΝΙΑΛΕΑ και τόν διδάσκει τή σκοπευτική του τόξου και δέλους.

Αυτός ό άλογάνθρωπος Χείρων, κατά τή μυθολογία μας, ήταν γιός του Κρόνου και τής Φιλύρας, τής Νύμφης πού έγινε δέντρο έπειτα πού τόν γέννησε. Άλλοι λένε πώς ό Χείρωνας ήταν γιός του ίδιου του Δία. Όποσδήποτε ό Χείρωνας ζούσε σέ μιá μεγάλη σπηλιά του Πηλίου —πού και σήμερα σώζεται— και εκεί δίδασκε σάν μεγάλος δάσκαλος όλων τών ανθρωπίνων γνώσεων τούς πρίγκιπες και ήρωες εκείνης τής εποχής. Ήταν πολυμαθέστατος και αγαθότατος. Αυτός δίδασκε τήν πολεμική τέχνη και στον Πηλέα, τόν πατέρα του Άχιλλέα, αλλά και στον ίδιο τόν Άχιλλέα. Αυτός δίδασκε τή θεραπευτική τών βοτάνων στο θεό τής Ιατρικής Άσκληπιό. Και στον Όρφέα έμαθε τή μουσική. Στον Ίάσωνα δίδασκε τήν τέχνη στήν πάλη και τήν χρήση τών άστέρων στή θαλασσοπλοία. Κι' αυτός έμαθε τόν Μελέαγρο νά κυνηγάει μέ τό κοντάρι και δίδασκε τόν Ηρακλή άθλητισμό.

Έτσι ό Χείρωνας, ό Άνιστάιν τής εποχής του σέ όλες τις επιστήμες, είναι σήμερα στο πάρκο τών Ηρώων του 1821 και 1941. Η Μυθολογία μας δηλαδή μαζί μέ τήν Ιστορία μας συναντιούνται στον Άγρίλη μέ άγάλματα και προτομές. Ο Χείρωνας στους ούρανοῦς, γιατί εκεί τόν πήρε ό Δίας, είναι ό γνωστός άστερισμός του Τοξότη.

Ἡ Ἀργώ

Τὸ καράδι πὺ πῆρε τοὺς 50 Ἀργοναῦτες στὴν Κολχίδα γιὰ νὰ φέροι πίσω στὴν Ἑλλάδα ἔπειτα ἀπὸ τόσες περιπέτειες τὸ χρυσόμαλλο δέρασ, ξεκίνησε ἀπ' τὴν Ἴωλκὸ, τὴν πόλη πὺ σήμερα λέγεται Βόλος. Καὶ στὸ Βόλο ὑπάρχει σήμερα ἓνα χάλκινο ὁμοίωμα τοῦ καραβιοῦ γιὰ νὰ θυμᾶται ὁ κόσμος τὰ κατορθώματα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Πὺ μετὰ ἀπὸ χιλιάδες χρόνια ἓνα ἀντίγραφὸ τοῦ ξεκίνησε τὴν ἴδια ἱστορικὴ διαδρομῆ. Ἀλλὰ κι' ἐμεῖς τὸ φτιάξκαμε στὸν Ἀγρίλη. Τὸ ἴδιο ἀκριδῶς καράδι, ὅπως ἀκριδῶς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας τὸ ἔχουν ζωγραφίσει σὲ πιάτα.

Ὁ Πήγασος

Τὸ φτερωτὸ αὐτὸ ἄλογο, τὸ σύμβολο τῆς ποίησης καὶ τῶν ὑψηλῶν ἰδανικῶν καὶ ψυχικῶν ἀνατάσεων. Τὸ χαϊδεμένο ἄλογο τῶν Μουσῶν, ὁ σύντροφος τοῦ πρίγκιπα Βαλεραφόντη πὺ σκότωσε τὸ τέρας Χίμαιρα πάνω στὰ βουνὰ τῆς Λυκίας. Κι' αὐτὸ στολίζει τὸ πάρκο τῶν Ἡρώων στὸ χῶρο τοῦ Κάστρου.

Οἱ Ἕλληνας λίγα πράγματα γνωρίζουν γιὰ τὸν Πήγασο, ἐνῶ οἱ ξένοι τὸν ἔχουν πιὸ κοντὰ τους.

Οἱ ἀεροπόροι τῆς Ἀγγλίας στὸν τελευταῖο πόλεμο τὸν φοροῦσαν γιὰ σύμβολο τῆς ἀνδρείας τους. Τὸ περιοδικὸ READER'S DIGEST τὸν ἔχει γιὰ ἐμπορικὸ σύμβολο. Ἡ ἐταιρεία MOBIL OIL τὸν παρουσιάζει σὰν μάρκα κελῆς ποιότητος βενζίνης. Τὸ χτίριο τῆς Ὀπερας στὴ Φραγκφούρτη τῆς Γερμανίας στολίζεται μὲ τὸ ἄγαλμα τοῦ Πηγᾶσου, πὺ εἶναι τοποθετημένο στὴ στέγη του. Οἱ Ἑγγλέζοι ἔχουν καὶ πολεμικὸ καράδι τους ὀνομάσει «Μπελερεφόντη». Ὁ Ναπολέοντας μετὰ τὴν ἤττα του στὸ Βατερλώ παραδόθηκε στοὺς Ἑγγλέζους πάνω στὸ ἀγγλικὸ καράδι «Μπελέροφον».

Ξέρετε πῶς ὁ Πήγασος κατὰ τὴ μυθολογία μας γεννήθηκε ἀπ' τὸ αἷμα τῆς Μεδούσας ὅταν τὴν σκότωσε ὁ Περσεύς; Ξέρετε πῶς οἱ πηγᾶς Ἴπποκρήνη στὸν Ἑλικῶνα καὶ Πειρήνη στὴν Κόρινθο ἔγιναν ἀπ' τὰ χτυπήματα τῶν ποδιῶν τοῦ Πηγᾶσου στοὺς βράχους; Ξέρετε ὅτι ὁ Πήγασος εἶναι τὴν ἄσπεριμὸς;

Στὸ μικρὸ μου αὐτὸ βιβλίον γράφω καὶ ξαναγράφω πολλὰ φορὰς τὰ ἴδια πράγματα. Κι' αὐτὸ τὸ κάνω ἐπίτηδες. Τὸ κάνω, γιὰ νὰ δείξω στὸν ἀναγνώστη, τὸν ἀγνω-

στο φίλο μου, πόση μεγάλη σημασία έχουν εκείνα τα πράγματα που οι ψυχολόγοι θεωρούν σπουδαία για τον ψυχικό μας κόσμο. Στο κάτω - κάτω υπάρχει και ο κανόνας που λέγει πως ό,τι αξίζει τον κόπο γὰ λησθεί μιὰ φορά, του αξίζει να ειπωθεί και δεύτερη και τρίτη ακόμη. Το κακό δεν έγκειται με το να επαναληφθεί μιὰ ιδέα, ένα γεγονός, ένα δίδαγμα. Το κακό είναι γὰ περάσει απαρατήρητο και γὰ μὴ φθάσει το στόχο του. Κι' αυτό είναι το μυστικό τῶν μεγάλων συγγραφέων που φθάνουν με κάθε τους λέξη και με κάθε τους φράση το «είναι» μας, μπαίνουν στο μυαλό μας και συγκινούν τὴν ψυχὴ μας ακόμη.

Ἄκομη ψάχνω μέσα μου

Προσωπικά έφαξα τὸν ἐαυτό μου, τὸ μέσα μου, γὰ γὰ βρῶ τους λόγους που με έκαναν γὰ φτιάξω τὸ Κάστρο τῶν Παραμυθιῶν και ὁ,τιδήποτε άλλο μικρὸ ἢ μεγάλο ἐδημιούργησα. Και ὁμολογῶ ὅτι δὲν βρήκα άλλο καταφανῆ λόγο ἀπὸ αὐτούς που ἀνάφερα ἀνωτέρω. Τὸ φτωχικό μου σπίτι που ἔκλεινε τὴν χαρά, τὴν καλλιτεχνική ψυχὴ, τὴν κατανόηση, τὴν εἰρήνη, τους καλοὺς γονεῖς.

Ἔτσι λοιπὸν ὀπλισμένος ἀπὸ τὸ σπίτι μου με αὐτὰ τὰ προσόντα βρέθηκα ἀργότερα στὴν Εὐρώπη και μετὰ στὴν Ἀμερική. Και ἐκεῖ δὲν σπούδασα μόνο Ἰατρική, ἀλλὰ εἶδα ταυτόχρονα και τὸν πολιτισμό τους, δηλαδή τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, τὰ μουσεῖα τους, τίς βιβλιοθηκὲς τους, τὰ κάστρα τῆς Εὐρώπης ἀπὸ ὅπου ξεκίνησαν οἱ σιδηρόφρακτοι ἰππότες γὰ τίς Σταυροφορίες τους στοὺς Ἅγιους Τόπους και δυστυχῶς και στὴν Ἑλλάδα. Και γνώρισα τὴν ξενιτειά, ἔμαθα τί ἀξία ἔχει ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς στὸν κόσμο τοῦ πνεύματος και κατάλαβα τὴ μεγάλη φτώχεια τῆς χώρας μας στὴν τεχνολογία.

Γὰ γὰ γράφει κανεὶς ἕνα βιβλίο, πρέπει γὰ ἔχει διαβάσει και δεῖ πολὺ περισσότερα πράγματα ἀπὸ ὅσα περιγράφει. Ἔτσι και ἐγὼ ἐξέτασα, ἐπισκέφτηκα και διάβασα ἀρκετά. Και ὅσο μάθαινα γὰ τὴν πρόοδο ἐκείνων τῶν τόπων, τόσο ἔβλεπα πόσο πολὺ στεροῦμε ἐμεῖς στὴν Ἑλλάδα. Και τότε ἄρχισα γὰ σκέφτομαι, τί ἔπρεπε γὰ κάνω ἐγὼ ὡς ἄτομο, γὰ γὰ βοηθήσω τὸν τόπο μου.

Τότε ἔστειλα χρήματα και ἔγινε τὸ Φουρνάκειο Πνευματικὸ Κέντρο στὰ Φιλιατρά. Και λίγο πρὶν εἶχα φτιάξει τὴ Γήινη Γεωγραφικὴ Σφαῖρα μπροστὰ στὸ Γυμνάσιο, γὰ γὰ δείξω στοὺς μαθητὲς πόσο μικρὸν ὁ κόσμος μας και πόσο ἀνάγκη εἶναι γὰ μαθαίνει κανεὶς ξένες γλῶσσες, γὰ γὰ συνεννοεῖται με ἀνθρώπους που με τὴν ἐκμηδένιση τῶν ἀποστάσεων ἔγιναν γείτονές μας.

Και γὰ γὰ τιμήσω τὴ Γαλλία, που πνευματικὰ τῆς χρώσταγα πολλά, ἔφτιαξα τὸν πύργο τοῦ Ἄϊφελ σὲ μικρὸ μοντέλο. Και ἔστειλα βραβεῖα στοὺς μαθητὲς : ρολόγια, φωτογραφικὲς μηχανές, ἀθλητικὲς φανέλλες, γραφικὰ εἶδη. Τηλεσκόπιο 4 Ἴντσων στὸ Γυμνάσιο. Τυπογραφικὰ μηχανήματα, βιβλία, μικρὲς γήινες σφαῖρες.

Και μικρό σχολείο ξένων γλωσσών άνοιξα, που σήμερα ακόμη στεγάζει τους Προσκόπους και τις Προσκοπίες. Με τα τυπογραφεία έβγαλαν στο Γυμνάσιο το περιοδικό «Λουλούδια», όπου οι μαθητές συνέτασαν τα άρθρα τους και τα τύπωναν και τα πωλούσαν οι ίδιοι. Ψυχή εκείνων των πιστηρίων ήταν τότε ο άκούραστος καθηγητής κ. Θ. Κανελλόπουλος. Δυστυχώς όταν μετατέθηκε απ' το Γυμνάσιο, έπαψε και η έκδοση και σκούριασαν τα πιστήρια και καταστράφηκαν και τα τυπογραφικά στοιχεία. Και αυτό θα πει πώς αν δεν υπάρχει άξιο ποίηση και του πιο πολύτιμου ύλικού, όλα εκμηδενίζονται. Έτσι εκμηδενίσθη και το τηλεσκόπιο των 4 ίντσών, γιατί κανείς δεν ήξερε ή δεν θέλησε να το μεταχειριστεί. Έτσι χαθήκανε τα μεγάλα μαγνητόφωνα «Γκρούντιχ», γιατί κανείς δεν έπαιξε τις ταινίες τους. Και έτσι καταστράφηκε και το πολυτελές πιάνο, που κανείς δεν το χρησιμοποίησε και απέθηκε να σαπίσει...

Αλλά ως σταματήσουμε τα παράπονα. Να πω ότι δυο μεγάλες κινηματογραφικές μηχανές των 35 χιλ. κάηκαν σε μιá στιγμή, γιατί τις συνέδεσαν με ρεύμα 220 V., ενώ ήταν για 125 V.; Τι άμάθεια! Τι άμέλεια! Πού ήταν ή τεχνολογία εκείνων των ανθρώπων που «έκαψαν» πέντε χιλιάδες δολάρια εκείνης της εποχής, γιατί κανείς τους δεν διάβασε τις οδηγίες χρήσεως;

Άφησε τι έκανε το επίσημο κράτος. Είχα στείλει ένα μικρό κορκόδειλο βαλαμωμένο στο Γυμνάσιο, για να τον βλέπουν τα παιδιά. Και οι τελωνειακοί ζητούσαν φόρο 75 δολάρια με τη δικαιολογία πως ο κορκόδειλος ήταν δέρμα! Και όταν έφερα μιá φορά απ' την Ιταλία τις μαρμάρινες προτομές του Σωκράτη και του Όμηρου, για να τοποθετηθούν μπροστά στο Φουρναράκειο, οι τελωνειακοί ζητούσαν φόρο, μεγάλο μάλιστα, ενώ δεν προβλέπεται τέτοιος δασμός για καλλιτεχνήματα για κοινούς σκοπούς.

Το κράτος επίσημο ή ανεπίσημο ποτέ δεν με βοήθησε. Γι' αυτό αποτραβήχτηκα από αυτό και ό,τι έφτιαξα, το έφτιαξα μόνος μου, μόνο με δικά μου χρήματα, με δικούς μου ιδρώτες.

Στον Άγρίλη πρώτα έφτιαξα ένα φάρο και κατόπιν δίπλα στο φάρο το άλογο του Ποσειδώνα για βιβλιοθήκη της μυθολογίας, όπου το περιέχον και το περιεχόμενο είναι της ίδιας φύσης. Ο Ποσειδώνας και η Άθηνά προσετέθησαν κατόπιν. Έτσι έχουμε όλο τον μύθο που λέγει πως στην Άκρόπολη διαγωνίστηκε ο Ποσειδώνας με την Άθηνά για να ονομασθεί ή πόλη. Το θέμα αυτό ο Φειδίας το έφτιαξε με μάρμαρα στο δυτικό άέτωμα του Παρθενώνα. Εγώ το έφτιαξα με τσιμέντα και σίδερα. Άλλοι το ίδιο θέμα το έκαναν ποίημα και άλλοι φωνογραφικούς δίσκους.

Το Κάστρο των Παραμυθιών είναι μιá υλοποίηση των παιδικών, αλλά και των σημερινών μου ονείρων. Περικλείει το παραμύθι, την ιστορία κάθε εποχής, τις σκέψεις μου. Είναι κάτι δικό μου απ' τους δικούς μου κόσμους. Και οι κόσμοι αυτοί συμπίπτουν καταπληκτικά με τους κόσμους των περισσοτέρων επισκεπτών. Γι' αυτό και είναι αγαπητό. Οι έντεκα τρούλλοι του συγκινούν και το παράστημά του ένθουσιάζει. Το όνομά του ακόμη ξυπνά μέσα μας τους παιδικούς μας κόσμους. Αυτά τα άγύριστα παιδικά χρόνια της άθώας μας γεμάτα φαντασία ζωής.

Γιατί έφτιαξα το Κάστρο; Να γιατί το έφτιαξα! Για να ξαναφέρω κοντά μας εκείνο τον παιδικό μας κόσμο... Να ξυπνήσω το μικρό εκείνο παιδάκι, που όπως είπαμε πιο πάνω, είναι πάντα μέσα μας... Το εάν το κατάφερα ή όχι, οι επισκέπτες και όχι εγώ το λέγε.

Στην προσπάθεια μου αυτή ξόδεψα μόνο δικά μου χρήματα και έβαλα μόνο δι-

κούς μου κόπους. Όνειρεύομαι πώς μιὰ μέρα θά γίνει, όσο στέκεται όρθιο, τó Κέντρο και Έπίκεντρο ενός πρωτότυπου κόσμου παιδικής, αλλά και γεροντικής χαράς.

Γιατί τó ΚΑΣΤΡΟ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ είναι τó παλάτι πού φιλοδοξεί νά συγκεντρώσει τούς ψυχικούς κόσμους όλων τών ηλικιών. Προορίζεται νά δείξει ή μάλλον νά υλοποιήσει τή μεγάλη εκείνη πλευρά τής ζωής μας, πού σχετίζεται με τή φαντασία και τó όνειρο. Μι τή ζωή πού δέν έχει σχέση με τήν θλή. Γιατί ó κόσμος τού Κάστρου είναι φανταστικός, παραμυθένιος, αλλά όπως λέγει και ó Καζαντζάκης, τόσο απαραίτητος για τόν άνθρωπο.

Στό Κάστρο υπάρχει ακόμη και μιὰ εκκλησία τού Άγίου Ιωάννου. Κι' αυτή στεγάξει και συμβολίζει τόν θρησκευτικό μας ψυχικό κόσμο, πού όσο και νά λέμε πώς δέν παίρνει τήν πρώτη θέση μέσα μας, εντούτοις είναι τόσο απαραίτητος για παρηγοριά σε φουρτουνιασμένες μέρες, όσο ή άγκυρα για τó πλοίο πού τó παρασύρει ή θύελλα για νά τó συντρίψει στα δράχια.

Κάστρο στη μεσαιωνική εποχή χωρίς εκκλησία: δέν υπήρχε. Και τó Κάστρο μας πώς θά μπορούσε νά μείνει χωρίς ένα τόπο προσευχής;

Στό Κάστρο είναι γραμμένες σε πινακίδες σκέψεις μου και σκέψεις πολλών άλλων και τίς αφήνω νά τίς διαβάσουν, αν θέλουν, οί επισκέπτες.

Μ' ένα λόγο τó Κάστρο αυτό είναι κάτι τó πρωτότυπο. Είναι τó «κάτι άλλο» πού γεννήθηκε απ' τή φαντασία και τήν ψυχή τού Μπάμπη Φουρναράκη και πού έχει τίς πόρτες του δλάνοιχτες για νά υποδεχθεί κάθε επισκέπτη.

Τó Κάστρο τών Παραμυθιών ΣΑΣ ΚΑΛΩΣΟΡΙΖΕΙ.

Ό κόσμος μου σήμερα

Ό κόσμος μου σήμερα είναι στην Ελλάδα, δηλαδή στο Κάστρο τών Παραμυθιών, καιτοι συχνά επισκέπτομαι και τήν Άμερική, αλλά και τά υπόλοιπα κράτη τής Εδρώπης.

Στό Σικάγο όμως τής Άμερικής έχω και σήμερα μεγάλη αδυναμία και αγάπη, γιατί εκεί πρωτοπήγα τó 1933 και όρθηκα τίς δυό μου αδερφές Νίτσα και Εύτυχία και τούς άντρες τους και εκεί εξάσκησα τó επάγγελμα τής Ιατρικής, διδάχτηκα και δίδαξα χειρουργική. Έκει στο Σικάγο είναι σήμερα ó γιός μου Γιάννης, καθηγητής τής Όφθαλμολογίας, παντρεμένος με τήν Έλληνίδα Κατερίνα Κάσσαρη με τά δυό τους παιδιά τή Μαρία και τόν συνονόματό μου Μπάμπη Φουρνιέ. Άκόμη και ή μητέρα μου είναι θαμμένη εκεί. Όστόσο ó τόπος όσο και αν είναι αγαπητός, δέν μπόρεσε νά με κρατήσει σφιχτά. Γιατί ακόμη και σήμερα θέλω νά μείνω για πάντα εδώ, όχι μόνο όσο καιρό έχω ανοιχτά τά μάτια μου, αλλά και όταν ακόμη πεθάνω. Και θά ήθελα πολύ νά ταφόμενα στον Άγρίλη, στο μαγικό αυτό άκρογιάλι, πού τόσο με μάγεψε και τόσο αγάπησα σε όλη μου τή ζωή. Ό κόσμος έμίκρυνε' τώρα και τά παιδιά μου και τά έγγόνια μου μέσα σε 5-6 ώρες θά μπορούν στο μέλλον

νά έρχονται νά περνοῦν τὰ Σαββατοκύριακα στό Κάστρο τῶν Παραμυθιωῶν.

Τώρα πού έχω ανέβει στήν ήλικία, βλέπω πώς ἀξίζει κανείς νά ζήσει αὐτή τή ζωή, μολονότι μοιάζει σάν ἓνα μεγάλο παιγνίδι πού ὁ Θεός καί ἡ φύση ἐπιβάλλουν στόν ἄνθρωπο. Μιά φορά ἔμως πού ἤρθαμε ἐδῶ, ἄς τή ζήσουμε. Ἐγώ προσωπικά δέν τή βλέπω νά έχει ἄλλο νόημα τουλάχιστο γιά τοῦτο τόν κόσμο, παρά νά γίνει κανείς εὐτυχής καί νά προσπαθήσει νά κάνει καί τοὺς πλησίον του. Ἄν ἔμως θά μπορούσε νά προσπαθήσει πρῶτα νά κάνει τοὺς πλησίον του εὐτυχεῖς καί ἔπειτα τόν ἑαυτό του, αὐτό θά ἦταν τ ε λ ε ι ὅ τ η ς καί τότε ὁ τόπος αὐτός θά ἦταν ἀληθινός παράδεισος.

Ἄς εὐχηθοῦμε πώς αὐτό νά μπορούσε νά γίνει. Καί θά μπορούσε νά γίνει μέ τή βοήθεια τοῦ ἀνθρώπινου ἐγκεφάλου, αὐτοῦ τοῦ ἀσύγκριτου καί μεγαλειώδους κομπιούτερ, μέ τή δύναμη τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος θά σμιλεῖ μιά μέρα μέ τὸ Θεό του. Καί τότε θ' ἀγκαλιαστοῦν Δημιουργός καί δημιουργήμα, πατέρας καί γιός. Καί οἱ δύο τους τότε, χέρι μέ χέρι, θά πηγαίνουν σέ φανταστικούς γιά μᾶς τώρα τόπους νά φτιάξουν καί οἱ δύο μαζί νέους κόσμους, ἀκόμη πιό καλύτερους ἀπ' αὐτοὺς πού ὑπάρχουν σήμερα.

Ὁ ἄνθρωπος στήν πραγματικότητα καί σήμερα εἶναι ἀθάνατος. Τὸ ἄτομο παρέρχεται, ἡ ζωή ἔμως ἀπὸ τὸ ἄτομο ἀφῆσε τὰ παιδιά του σ υ ν ε χ ί ζ ε τ α ι, γιὰ τὰ παιδιά του εἶναι τὰ ἴδια τὰ κύτταρα τοῦ ἀπερχόμενου ἀπ' αὐτό τόν κόσμο. Μοιάζουμε δηλαδή μέ κλήματα πού πολλαπλασιάζονται μέ τίς καταβολάδες. Μόλις φυτρῶσει ἡ καταβολάδα, κόψτε τὸ κλῆμα. Ἡ καταβολάδα παίρνει τή θέση του. Τὸ κλῆμα ἔτσι εἶναι ἀθάνατο.

Ἄφησα καί ἐγὼ τίς καταβολάδες μου μέ τὰ παιδιά μου καί μέ τὰ ἐγγόνια μου. Ἄς ἐξακολουθήσουν τή ζωή. Ἄς ἀγαπήσουν κι' αὐτοὶ τὰ ΦΙΛΙΑΤΡΑ μας, τήν ΕΛΛΑΔΑ μας!

ΜΠΑΜΠΗΣ ΦΟΥΡΝΑΡΑΚΗΣ